

Date : 19-4-2018 13:11:21

From : [REDACTED]@drenthe.nl

To : "[REDACTED]@drenthe.nl"

Subject : 18 concept Persbericht wolf.docx

Attachment : 18 concept Persbericht wolf.docx;ATT00001.htm;

De EU Habitatrichtlijn verplicht Nederland om de wolf wettelijk te beschermen en zijn staat van instandhouding te bevorderen. De provincie Drenthe is verantwoordelijk voor de bescherming van de wolf en is verantwoordelijk voor het vergoeden van schade die wolven aanrichten.

Meldpunt Wolvenwaarneming en schade

Wanneer iemand een wolf denkt waar te nemen of vermoedens heeft van schade door een wolf, kan dat doorgegeven worden aan het meldpunt van Wolven in Nederland. Bij een vermoeden van schade door een wolf komt een medewerker van BIJ12/Faunafonds ter plekke.

Date : 13-1-2020 12:59:28

From : [redacted]@drenthe.nl

To : "[redacted]@drenthe.nl, "[redacted]@drenthe.nl, "[redacted]@drenthe.nl"

Subject : 20200113 PoHo terugkoppeling

Hoi,

buiten reikwijdte [redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

- [redacted]
- [redacted]
- [redacted]
- [redacted]
- [redacted]

[redacted]

[redacted]

- [redacted]
- [redacted]

[redacted]

- [redacted]
- [redacted]
- [redacted]

[redacted]

- [redacted]
- [redacted]

[redacted]

- [redacted]

buiten reikwijdte

- [redacted]
- [redacted]

- [redacted]
- [redacted]

- [redacted]

- [redacted]
- [redacted]

Over de Wolf: => Besproken

- Ik heb vrijdag even gesproken met [redacted]. Hij heeft zijn opdracht voor de gebiedsgerichte aanpak bijna klaar en zij spreken ambtelijk as dinsdag met elkaar om het af te tikken. -> Wie is hier ambtelijk van ons bij? [redacted] wil heel graag eind januari begin feb een nieuwe ronde tafèl om afspraken te maken over de gebiedsgerichte aanpak.
- wolvenaanpak gebiedsgericht stond vanmorgen in de krant -> eigenlijk eenzelfde aanpak als in Gelderland. (Voorlopersregeling)
- Er is DNA onderzoek uitgevoerd in Hooghalen (mogelijk twee die zich vestigen, versneld individubepaling via DNA onderzoek. Wolf is 9 weken zwanger en mogelijk dus in april wolvenjongen. Gebiedsgerichte aanpak dus zsm op poten.)
- Er zijn 8 wolvennoodsets beschikbaar.
- [redacted]: kan je hierbij aansluiten qua communicatie en een proces boodschap maken hoe nu verder? Samen met [redacted] en [redacted]

buiten reikwijdte

- [redacted]
- [redacted]

- [redacted]
- [redacted]

- [redacted]

- [redacted]

buiten reikwijdte

Verstuurd vanaf mijn iPad

Date : 22-6-2018 10:20:43

From : "Twitter" info@twitter.com

To : " [redacted] "drenthe.nl

Subject : Elsevier Weekblad heeft getweet: Nieuwe EU-crisis door schip met Ned..

buiten reikwijdte

buiten reikwijdte

buiten reikwijdte

 Dagblad v/h Noorden
@dvhn_nl

Op deze plaatsen in Groningen, Friesland en Drenthe liet de wolf zich al zien (interactieve kaart)

Op deze plaatsen in Groningen, Friesland en Drenthe liet de wolf zich al zien (interactieve kaart)

Steeds vaker duiken wolven op in Groningen, Friesland en Drenthe. Onderstaande kaart toont de... [meer](#)

[dvhn.nl](#)

  6 2

[Meer bekijken op Twitter](#)

[Help](#) | [Wachtwoord resetten](#) | [App downloaden](#)

We hebben deze e-mail verstuurd naar . [Unsubscribe](#)

[Twitter International Company](#)
[One Cumberland Place, Fenian Street](#)
[Dublin 2, D02 AX07 IRELAND](#)

Date : 8-11-2018 16:59:02

From : " [redacted] **@drenthe.nl**

To : [redacted] **drenthe.nl**

Subject : Factsheet Ronde tafel.docx

Attachment : Factsheet Ronde tafel.docx;

Bij deze de factsheet

Mis ik nog iets?

Factsheet: Ronde Tafel Wolf 12 november

Wolven in Drenthe	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Dit jaar zijn er 8 individuele wolven in Nederland geweest (blijkt uit DNA onderzoek van de WUR). ➔ Zeven dieren zijn door- of teruggelopen naar andere landen (België en Duitsland), aangereden of langer dan een half jaar niet meer gezien. ➔ Eén dier is tussen mei en juli meerdere keren op de Veluwe aangetroffen. Het is onbekend of ditzelfde dier daar nog steeds rondloopt (daar is DNA-onderzoek voor nodig).
Wolvenaanvallen	<ul style="list-style-type: none"> ➔ In Drenthe is er sinds de vorige ronde tafel 5 keer melding gedaan van faunaschade voor in totaal 15 doodgebeten schapen. ➔ Definitief wolf: <ul style="list-style-type: none"> ○ Dalerpeel (7 oktober, 4 dieren) ○ Orverlte (3 oktober, 1 dier) ○ Orvelte (4 oktober, zelfde dierhouder, 3 dieren) ➔ Nog in onderzoek <ul style="list-style-type: none"> ○ Hollandsche Veld (17 oktober, 1 dier) ○ Landgoed de Klencke (18 oktober, 6 dieren)
Uitleenmateriaal	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Er zijn Flexnetten en wildcameras aan de dierhouders aangeboden. ➔ De rasters zijn nog niet gebruikt omdat dierhouders het vee al verplaatst hadden (3x) of omdat een dierhouder wilde dat het vee zich vrij richting de stal moest kunnen bewegen 's nachts (1x) ➔ De wildcamera's zijn wel drie van de vijf keer in gebruik genomen omdat die voor veehouders een geruststelling bieden over of een wolf nog aanwezig is of terugkomt. Dit gebaar wordt als zeer positief ervaren.
Andere activiteiten provincie	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Naar aanleiding van de vorige ronde tafel is de website aangepast, om zo helder en neutraal te communiceren. ➔ Er is een voorlichtingsbijeenkomst geweest voor alle terreinbeheerders in Drenthe over hoe ze een wolf kunnen herkennen en wat ze moeten doen, om te zorgen dat alle neuzen dezelfde kant op staan.
Beheer van de Wolf	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Beheer van de wolf moet onder voorwaarden van de Wet Natuurbescherming plaatsvinden. ➔ Dit betekent dat alle andere opties om schade te voorkomen eerst nagelopen zijn zoals preventieve maatregelen en vangen en verplaatsen.
Gebiedsproces	<ul style="list-style-type: none"> ➔ In het huidige concept staat het provincies vrij een pilot met een gebiedsproces te starten. Hoe dit er precies uit gaat zien is nog onduidelijk maar de denklijn is als volgt;

	<ul style="list-style-type: none"> ➔ ... er bij vestiging van een wolf in een territorium gekeken gaat worden binnen welke gemeentes dit territorium vallen (om duidelijk te kunnen communiceren over grenzen) ➔ Vervolgens wordt er een gebiedsteam opgesteld met (vertegenwoordiging van) veehouders in het territorium. ➔ Dit gebiedsteam coördineert het opzetten van preventie in het gebied met minimale preventiemaatregelen voor het gebied gaan gelden en wat de risicolocaties zijn waarvoor extra aandacht moet komen. ➔ Een boer waarbij door de bedrijfsvoering standaard preventieve maatregelen niet werken kan via het gebiedsteam extra ondersteund worden. ➔ Het staat de provincie vrij subsidie te verstrekken om in dit gebiedsproces dierhouders te compenseren voor het nemen van preventieve maatregelen. Hiervoor zal PS een subsidieregeling vast moeten stellen.
<p>Vervolgproces BACVP</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Gespreksonderwerpen die in meerdere provincies tijdens de consultatieronde aan bod komen zal onder aandacht worden gebracht in de BAC van 6 december (mail ██████████ 30 oktober)

To: [redacted]@wur.nl>

Cc: [redacted]@wur.nl>; [redacted]bij12.nl>; [redacted]drenthe.nl>;

[redacted]@prvlimburg.nl;

[redacted]bij12.nl>;

[redacted]bij12.nl>;

[redacted]@bij12.nl>;

[redacted] gelderland.nl>

Subject: RE: update wolf: DNA resultaten mei-juli

Dag [redacted],

Dank!

Zoals zojuist ook aan [redacted] gemaïld gaan wij eerst de provincies dan de schapenhouders en vervolgens WiN informeren.

Prima om conceptpersbericht op te stellen. Graag deze met mijn BIJ12-collega's ([redacted]) én [redacted] (prov gld.) afstemmen. Na akkoord kan publicatie op jullie website plaatsvinden en kunnen provincie Gelderland en BIJ12 indien gewenst dit bericht delen.

10.2e [redacted]

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Leidseveer 2, 3511 SB Utrecht | www.bij12.nl

T +31 (0)6 [redacted] | F +31 (0)85 486 22 33 | E [redacted]@bij12.nl

BIJ
12

Werkt voor provincies

Deze zomer twee 'nieuwe' wolven actief, maar andere dan die van dit voorjaar. 25aug18 WENR

Bij de driemaandelijkse monitoring die Wageningen Environmental Research (WENR) uitvoert in opdracht van BUJ12 en de provinciale overheden zijn twee onbekende wolven gesignaleerd. Dit brengt het totaal aantal in 2018 in ons land gesignaleerde wolven op acht. Van de andere zes exemplaren zijn dit kwartaal geen sporen gevonden. De nieuwe individuen zijn vastgesteld op basis van genetisch onderzoek met DNA uit bijwonden van schapen en uit keutels.

Begin juli meldde WENR op basis van genetisch onderzoek dat afgelopen voorjaar zes wolven Nederland hebben aangedaan. Dit is gebaseerd op DNA-monsters verzameld in de periode januari t/m april 2018. Recent is de analyse afgerond voor DNA-monsters uit de periode mei t/m juli. De monsters bestonden uit DNA afgenomen uit bijwonden van aangevallen schapen, aangevuld met keutels die mogelijk van een wolf afkomstig waren. In de periode mei – juli werden met deze techniek twee individuen vastgesteld, een vrouw en een man.

Aanwezigheid vrouwelijke wolf

De aanwezigheid van de vrouwelijke wolf werd aangetoond in monsters van acht verschillende lokaties, in Groningen, Friesland, Drenthe (4 lokaties), Overijssel en Gelderland (zie figuur). In Gelderland (1 lokatie) en in Drenthe (2 lokaties) betrof het monster een keutel. In de andere gevallen (5 lokaties) ging het om monsters van gebeten schapen. Het door WENR opgestelde DNA profiel werd doorgegeven aan onze collega's van Senckenberg Wildlife Genetics, die op basis van hun database konden vaststellen dat het een nakomeling betreft uit een roedel nabij Babben in Brandenburg, ca. 600 km van de Nederlandse grens. Ook de doodgereden wolf van Kloosterhaar (oktober 2017) kwam uit dat roedel.

Aanwezigheid mannelijke wolf

De mannelijke wolf dook voor het eerst op in monsters genomen eind juni op twee lokaties in Friesland, en dook daarna begin juli op in Flevoland en Gelderland (zie figuur). In alle gevallen ging het om monsters van gebeten schapen. Een check met de collega's van Senckenberg maakte duidelijk dat hetzelfde individu begin juni al was gesignaleerd in het Duitse Norden (Nedersaksen). Onduidelijk is uit welke roedel het dier exact afkomstig is.

"De route die deze wolf heeft genomen is opmerkelijk aangezien het dier waarschijnlijk door de Flevopolder is gelopen en daarna de Betuwe in. Vervolgens is het verder Zuidwaarts getrokken en lijkt het nu in Vlaanderen op te trekken met de gezenderde wolvin Naya die in deze winter door Nederland liep" zegt ecooloog van WENR. Meer hierover kunt u lezen in het persbericht van onze Vlaamse collega's van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO).

Belang van samenwerking

"Dat we weten dat het nieuwe mannetje de afgelopen maanden door drie landen trok, laat zien hoe belangrijk het is om bij onderzoek aan wolven over de landsgrenzen heen te kijken", zegt geneticus van WENR. "Omdat WENR, Senckenberg en INBO samenwerken binnen onderzoeksconsortium CEwolf, konden we snel zijn trekroute reconstrueren".

Beide wolven die deze zomer in Nederland zijn vastgesteld hebben grote afstanden afgelegd en daarbij de nodige barrières als wegen en rivieren weten te passeren. "Van de dit voorjaar vastgestelde zes individuen weten we dat Naya zich heeft gevestigd in Vlaanderen en dat een mannelijk exemplaar is doodgereden. De overige vier individuen zijn sinds april niet waargenomen. Dit houdt in dat er geen DNA van

11.1

11.1

verzameld is, bijvoorbeeld omdat ze geen schapen hebben aangevallen, of dat ze het land alweer hebben verlaten”.

Invoegen: kaart met de datum-lokatie van de 2 wolven op hun route in/door NL

Links:

- 1 <https://www.wur.nl/nl/nieuws/Dit-voorjaar-bezochten-zes-verschillende-wolven-Nederland.htm>
- 2: wolf naya door NL: <https://www.wur.nl/nl/nieuws/Wolf-doorkruiste-Nederland-van-noord-naar-zuid.htm>
- 3: link naar PB Vlaamse collega's <https://www.inbo.be/nl/pers/tweede-wolf-leopoldsburg-geidentificeerd>
4. CE wolf: www.senckenberg.de/CEwolf
- 5: dode wolf Babben: <https://www.wur.nl/nl/nieuws/Wolf-blijft-maand-min-of-meer-onzichtbaar-in-Nederland.htm>
- 6: <https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/faunaschade-informatie-per-diersoort/wolf/>

Meer informatie: v

Info: /

/ 0317 / @wur.nl

0317- / @wur.nl

11.1

BUJ
12

Werkt voor provincies

Date : 23-8-2018 16:48:27

From : " [redacted]@drenthe.nl

To : " [redacted]@drenthe.nl, [redacted]@drenthe.nl, " [redacted]@drenthe.nl

Subject : Fw: ~eindversie persbericht wolf: DNA resultaten mei-juli

Attachment : WOLF mei_juli2018 WENR-mail.jpg;image001.png;

Verzonden vanaf Samsung-tablet.

----- Oorspronkelijk bericht -----

Van: [redacted]"

Datum: 23-08-18 16:38 (GMT+01:00)

Aan: [redacted], [redacted]@prvlimburg.nl", [redacted], [redacted]

Cc: [redacted], [redacted], [redacted], [redacted]

Onderwerp: RE: ~eindversie persbericht wolf: DNA resultaten mei-juli

Dag allen, bijgevoegd het kaartje.

Voor zover ik het goed heb begrepen kan het morgenvroeg om 9:00 online / als persbericht uit, te samen met het bericht van onze Vlaamse collega's.

De link naar ons bericht volgt nog, maar zie ook onderschrift in kaartje: daar komt het ook te staan.

Regards, [redacted]

Wageningen Environmental Research (WENR)

Animal Ecology Team

P.O. Box 47, NL-6700 AA Wageningen

The Netherlands

Phone: +31-317 [redacted]

Mobile: 0031 (0)6 [redacted]

E-Mail: [redacted]@wur.nl

From: [redacted]

Sent: donderdag 23 augustus 2018 12:36

To: [redacted]; [redacted]; [redacted]@prvlimburg.nl'; [redacted]; [redacted]'; [redacted]

Cc: [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]

Subject: ~eindversie persbericht wolf: DNA resultaten mei-juli

Dag allen, dank voor jullie commentaren. Ik denk dat ze zo naar wens zijn verwerkt. Mochten er toch nog suggesties zijn: graag voor 13:30. Daarna maken we de eindversie op voor publicatie.

Cc [redacted]; communicatie INBO, Vlaanderen. Zij doen morgenvroeg het persbericht uit; ik verwacht dat we dat tegelijkertijd kunnen doen.

Cc [redacted] (genetica) en [redacted] (communicatie WENR)

Gis collega's zijn nog bezig met het kaartje, dat volgt nog.

@bij12 en @provincies: willen jullie nog de link voortijdig weten waar het PB op komt en het tijdstip van uitdoen (dacht dat de planning was vrijdag 9:30)

Regards, [redacted]

Wageningen Environmental Research (WENR)

Animal Ecology Team

P.O. Box 47, NL-6700 AA Wageningen

The Netherlands

Phone: +31-317 [redacted]

Mobile: 0031 (0)6 [redacted]

E-Mail: [redacted]@wur.nl

From: [redacted]

Sent: woensdag 22 augustus 2018 14:50

To: [redacted]@bij12.nl>; [redacted]@bij12.nl>; [redacted]@bij12.nl>; [redacted]@wur.nl>

Cc: [redacted]@wur.nl>; [redacted]@wur.nl>; [redacted]@bij12.nl>; [redacted]@bij12.nl>; [redacted]@drenthe.nl>; [redacted]@prvlimburg.nl>; [redacted]@bij12.nl>; [redacted]@ gelderland.nl>

Subject: concept persbericht wolf: DNA resultaten mei-juli

Dag allen, [incl [redacted], communicatie WUR], conform afspraak hierbij het concept persbericht wat ik met [redacted] heb uitgewerkt. Kan zijn dat [redacted] het nog wat herschrijft qua toegankelijkheid grote publiek.

Er komt nog een kaartje bij net zoals de vorige keer: globale locatie. Ik stel wel voor om nu ook de datum qua dag toe te voegen om de route beter te kunnen volgen. Akkoord? Ik hoop dat we (GIS afdeling) dat kaartje morgen kan maken, dan is het bericht snel af te ronden.

We hebben van een aantal locaties nog niet de formulieren binnen, dus geen exacte datum/locatie. Dat is wel wenselijk! Ik probeer dat nog via BIJ12 te verkrijgen.

De Vlamingen willen graag vrijdagmorgen een bericht uit doen, hebben het al uitgesteld op ons verzoek. Geen idee of dat lukt qua tijdig informeren van getroffen agrariërs & betrokken provincies. Dat zou dan gelijktijdig uitgaan met een link naar elkaars bericht. Uiteraard met goedkeuring van BIJ12 dat het uit mag qua tijd en inhoud.

Graag tekstcorrecties/suggesties etc met 'wijzigingen bijhouden'.

Regards, [redacted]

Wageningen Environmental Research (WENR)

Animal Ecology Team

Wolvenmonitoring mei-juli 2018

Individu

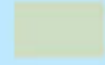
 GW998f (vrouw)

 GW979m (man)

landgebruik

 bos / natuur

 bebouwd gebied

 agrarisch

 water

BUJ
12

Werkt voor provincies

Date : 22-8-2018 15:07:49

From : [redacted]@drenthe.nl

To : [redacted]@drenthe.nl, [redacted]@drenthe.nl, [redacted]@drenthe.nl

Subject : Fw: concept persbericht wolf: DNA resultaten mei-juli

Attachment : WENR PB - 2 wolven deze zomer in NL v2.docx;image001.png;image002.jpg;

T.i. [redacted]

Verzonden vanaf Samsung-tablet.

----- Oorspronkelijk bericht -----

Van: [redacted]

Datum: 22-08-18 14:55 (GMT+01:00)

Aan: [redacted], [redacted], [redacted], [redacted]

Cc: [redacted], [redacted], [redacted]@prvlimburg.nl, [redacted], [redacted]

Onderwerp: RE: concept persbericht wolf: DNA resultaten mei-juli

Excuus, niet de laatste versie mee gestuurd. Hierbij de juiste versie!

Regards, [redacted]

From: [redacted]

Sent: woensdag 22 augustus 2018 14:50

To: [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]

Cc: [redacted]; [redacted]; [redacted]@prvlimburg.nl; [redacted]; [redacted]; [redacted]

Subject: concept persbericht wolf: DNA resultaten mei-juli

Dag allen, [incl [redacted], communicatie WUR], conform afspraak hierbij het concept persbericht wat ik met [redacted] heb uitgewerkt. Kan zijn dat [redacted] het nog wat herschrijft qua toegankelijkheid grote publiek.

Er komt nog een kaartje bij net zoals de vorige keer: globale locatie. Ik stel wel voor om nu ook de datum qua dag toe te voegen om de route beter te kunnen volgen. Akkoord? Ik hoop dat we (GIS afdeling) dat kaartje morgen kan maken, dan is het bericht snel af te ronden.

We hebben van een aantal locaties nog niet de formulieren binnen, dus geen exacte datum/locatie. Dat is wel wenselijk! Ik probeer dat nog via BIJ12 te verkrijgen.

De Vlamingen willen graag vrijdagmorgen een bericht uit doen, hebben het al uitgesteld op ons verzoek. Geen idee of dat lukt qua tijdig informeren van getroffen agrariërs & betrokken provincies. Dat zou dan gelijktijdig uitgaan met een link naar elkaars bericht. Uiteraard met goedkeuring van BIJ12 dat het uit mag qua tijd en inhoud.

Graag tekstcorrecties/suggesties etc met 'wijzigingen bijhouden'.

Regards, [redacted]

Wageningen Environmental Research (WENR)

Animal Ecology Team

P.O. Box 47, NL-6700 AA Wageningen

The Netherlands

Phone: +31-317 [redacted]

Mobile: 0031 (0)6 [redacted]

E-Mail: [redacted]@wur.nl

From: [redacted]@bij12.nl>

Sent: dinsdag 21 augustus 2018 15:06

To: [redacted]@wur.nl>

Cc: [redacted]@wur.nl>; [redacted]@bij12.nl>; [redacted]@bij12.nl>; [redacted]@drenthe.nl>;

[redacted]@prvlimburg.nl>;

[redacted]@bij12.nl>;

[redacted]@bij12.nl>;

[redacted]@bij12.nl>;

[redacted]@ gelderland.nl>

Subject: RE: update wolf: DNA resultaten mei-juli

Dag [redacted]

Dank!

Zoals zojuist ook aan [redacted] gemaild gaan wij eerst de provincies dan de schapenhouders en vervolgens WIN informeren.

Prima om conceptpersbericht op te stellen. Graag deze met mijn BIJ12-collega's [redacted]) én [redacted] (prov gld.) afstemmen. Na akkoord kan publicatie op jullie website plaatsvinden en kunnen provincie Gelderland en BIJ12 indien gewenst dit bericht delen.

Ps. Ik ben t/m zondag afwezig.
Met vriendelijke groet,

Leidseveer 2, 3511 SB Utrecht | www.bij12.nl

T +31 (0)6 [redacted] F +31 (0)85 486 22 33 | E [redacted]@bij12.nl

Werkt voor provincies

Van: [redacted]@wur.nl>

Verzonden: dinsdag 21 augustus 2018 11:30

Aan: [redacted]@bij12.nl>; [redacted]@bij12.nl>; [redacted]@drenthe.nl>;

[redacted]@prvlimburg.nl

CC: [redacted]@wur.nl>

Onderwerp: FW: update wolf: DNA resultaten mei-juli

Dag allen,

Naar ik begreep van [redacted] hebben jullie vanmiddag LUPUS overleg, vandaar alvast een update met de bevindingen zodat jullie dat mee kunnen nemen in het overleg.

Zie helemaal onderaan onze concept data die nu geverifieerd wordt met Senckenberg. Het is al wel dermate zeker dat ze zojuist de betrokkenen in DL en BE geïnformeerd hebben; zie hieronder.

Geen van de 5 profielen van dit voorjaar vastgesteld (wat niet wil zeggen dat ze/het er niet meer zijn/is, maar niet genetisch 'gevangen')

2 nieuwe profielen; een man en een vrouw. Zie onder voor hun historie/herkomst. De man blijkt nu het dier te zijn wat zich recent bij Naya heeft gevoegd te Leopoldsburg & August is gedoopt. Prachtig hou zijn route door oa NL kan worden gereconstrueerd.

Ons voorstel is dat jullie de betrokken provincies informeren en dat wij weer een concept persbericht opstellen, dat voorleggen aan jullie, en met jullie goedkeuring dan later deze week uit doen. Ik zal met INBO vlaanderen zsm afstemmen dat we communicatie afstemmen op verzoek van overheden. Vanuit DL verwacht ik minder risico op berichten op social media.

Regards,

Wageningen Environmental Research (WENR)

Animal Ecology Team

P.O. Box 47, NL-6700 AA Wageningen

The Netherlands

Phone: +31-317 [redacted]

Mobile: 0031 (0)6 [redacted]

E-Mail: [redacted]@wur.nl

From: [redacted]@senckenberg.de>

Sent: dinsdag 21 augustus 2018 11:18

To: [redacted]@inbo.be; [redacted]@inbo.be; [redacted]@lugv.brandenburg.de; [redacted]@lugv.brandenburg.de; [redacted]@NLWKN-H.Niedersachsen.de; [redacted]@senckenberg.de; [redacted]@wur.nl>; [redacted]@wur.nl>

Cc: [redacted]@LfU.Brandenburg.de; [redacted]@ljn.de; [redacted]@t-online.de

Subject: Wolfs going west

Dear colleagues,

there has been quite some movement with certain wolf individuals during the last months. Thanks to the information provided by our colleagues from Belgium and the Netherlands we could learn a lot about their whereabouts:

First we could identify a new female individual (GW998f, female, HW01) originating from "Babben" territory in Brandenburg. It was sampled so far from May to June in the Netherlands.

Second we meet up with "August" (GW979m, male, HW02). He is so far of unknown origin and was sampled for the first time in the beginning of June in the western part of Lower Saxony, Germany. Later he showed up again in the Netherlands (June/July) and ended up in Belgium in the beginning of August. There it seems that he teamed up with "Naya" (GW680f, female, HW01) from the Lübtheen pack in Meckenburg-Vorpommern.

Best regards

Senckenberg Wildtiergenetik - Senckenberg Wildlife Genetics
Forschungsstation Gelnhausen - Research Station Gelnhausen
Clamecystraße 12
63571 Gelnhausen, Germany
Telefon/phone: (+49)(0)6 [redacted]
Email [redacted]@senckenberg.de
www.senckenberg.de

From: [redacted]

Sent: dinsdag 21 augustus 2018 10:26

To: [redacted]@wur.nl>

Subject: update wolf

[redacted] zie onder.

Lijken dus inderdaad twee nieuwe dieren. Een HW1 vrouw en een HW2 man. Profielen liggen nu te Senckenberg voor ID check, als het goed is vandaag nog antwoord.

Exacte coördinaten hebben we niet van alle gevallen, maar ik denk dat een stip op willekeurige plek in dorp of bosgebied ook beter is voor een vrij te geven kaartje (privacy...)

	Origine	Monsternummer	mtDNA	microsat profile	Sex
[18043]	Marum, Groningen	X mei 2018	swabs schapen	profiel F	V
[18045]	Langezwaag, Friesland	X mei 2018	swabs schapen	profiel F	V
[18040]	Hollandscheveld, Drenthe	29 mei 2018	swabs schapen	profiel F	V
[18047]	zandpad Grollo, Drenthe	31 mei 2018	keutel	profiel F	V
[18046]	via SBB Midden Drenthe	25 mei 2018	keutels	profiel F	V
[18057]	Noord-Veluwe, Gelderland	28 juli 2018	keutels	profiel F	V
[18041]	Ekehaar, Drenthe	X mei 2018	swabs schapen	profiel F	V
[18053]	Liederholthuis, Overijssel	13 juni 2018	swabs schapen	profiel F	V
[18050]	Rinsemageest, Friesland	22 juni 2018	swabs schapen	profiel G	M
[18055]	Driesum, Friesland	20 juni 2018	swabs schapen	profiel G	M
[18054]	Zeewolde, Flevoland	5 juli 2018	swabs schapen	profiel G	M
[18059]	Buren, Gelderland	10 juli 2018	swabs schapen	profiel G	M
[18044]	De Knipe, Friesland	X mei 2018	swabs schapen	vos + incompleet wolf	
[18051]	Oldelamer, Friesland	X juni 2018	swabs schapen	vos + incompleet wolf	
[18058]	Elperhoom, Drenthe	22 juli 2018	keutel	vos	
[18052]	SBB Midden-Drenthe	X juni 2018	keutel	vos	

Wageningen Environmental Research (WUR)
Address P.O. Box 47, 6700 AA Wageningen, The Netherlands
mail [redacted]@wur.nl / Tel +31 (0) [redacted]

Kennisimpuls Besoefders www.kennisimpulsbesoefders.nl

Begin juli meldde WENR op basis van genetisch onderzoek dat afgelopen voorjaar zes wolven Nederland hebben aangedaan [link 1]. Dit is gebaseerd op DNA-monsters verzameld in de periode januari t/m april 2018. Recent is de analyse afgerond voor DNA-monsters uit de periode mei t/m juli. De monsters bestonden uit DNA afgenomen uit bijtewonden van aangevallen schapen, aangevuld met gevonden keutels die mogelijk van wolf afkomstig waren. In de periode mei – juli werden twee individuen gesignaleerd, een vrouw en een man.

De aanwezigheid van de vrouwelijke wolf werd aangetoond in monsters van acht verschillende lokaties, in Groningen, Friesland, Drenthe (4 lokaties), Overijssel en Gelderland (figuur x). In Gelderland (1 lokatie) en in Drenthe (2 lokaties) betrof het monster een keutel. In de andere gevallen (5 lokaties) ging het om monsters van gebeten schapen. Het door WENR opgestelde DNA profiel werd doorgegeven aan onze collega's van Senckenberg Wildlife Genetics, die op basis van hun database konden vaststellen dat het een nakomeling betreft uit een roedel nabij Babben in Brandenburg. Ook de doodgereden wolf van Kloosterhaar (oktober 2017) kwam uit dat roedel.

De mannelijke wolf dook voor het eerst op in monsters genomen eind juni op twee lokaties in Friesland, en dook daarna begin juli op in Flevoland en Gelderland (figuur x). In alle gevallen ging het om monsters van gebeten schapen. Een check met de collega's van Senckenberg maakte duidelijk dat hetzelfde individu begin juni al was gesignaleerd in het Duitse Norden (Nedersaksen). Onduidelijk is uit welke roedel het dier exact afkomstig is. "De route dit deze wolf heeft genomen is opmerkelijk aangezien het dier waarschijnlijk door de Flevopolder is gelopen en vervolgens de Betuwe in. Nog opmerkelijker werd het toen we van onze Vlaamse collega's van het INBO vernamen dat hetzelfde individu ook was opgedoken in DNA monsters van gebeten schapen begin augustus in Vlaanderen. Het dier lijkt daar nu op te trekken met de gezenderde wolvin Naya die in December 2017 door Nederland {link naar nl PB naya} liep, om zich vervolgens te vestigen nabij het Vlaamse Leopoldsburg" zegt Ecoloog [redacted] van WENR. Meer hierover kunt u lezen in het persbericht van onze Vlaamse collega's van het INBO [link INBO]. "Dat nieuwe mannetje de afgelopen maanden door drie landen trok, laat zien hoe belangrijk het is om bij onderzoek aan wolven over de landsgrenzen heen te kijken", zegt geneticus [redacted] van WENR. "Omdat WENR, Senckenberg en INBO samenwerken binnen onderzoeksconsortium CE wolf (link CEWOLF), konden we snel zijn trekroute reconstrueren".

Beide wolven die deze zomer in Nederland zijn vastgesteld hebben grote afstanden afgelegd en daarbij de nodige barrières als wegen en rivieren weten te passeren. [redacted] "Van de dit voorjaar vastgestelde zes individuen weten we dat Naya zich heeft gevestigd in Vlaanderen en dat een man is doodgereden. De overige vier individuen zijn sinds april niet waargenomen. Dit kan betekenen dat er geen DNA van verzameld is, maar niet uitgesloten is dat ze het land alweer hebben verlaten".

Invoegen: Kaart met de datum-lokatie van de 2 wolven op hun route in/door NL

Links:

1 <https://www.wur.nl/nl/nieuws/Dit-voorjaar-bezochten-zes-verschillende-wolven-Nederland.htm>

2: wolf naya door NL: <https://www.wur.nl/nl/nieuws/Wolf-doorkruiste-Nederland-van-noord-naar-zuid.htm>

3: link naar PB Vlaamse collega's.

4. CE wolf: www.senckenberg.de/CEwolf

Meer informatie: link naar wolvendossier,

Info:

OUDE BERICHT:

Dit voorjaar bezochten zes verschillende wolven Nederland

Gepubliceerd op
6 juli 2018

<https://www.wur.nl/nl/nieuws/Dit-voorjaar-bezochten-zes-verschillende-wolven-Nederland.htm>

Dit voorjaar stonden er met regelmaat berichten in de krant van doodgebeten of verwonde schapen, waarvan het vermoeden was dat een wolf de schuldige was. Standaard zijn van deze schapen monsters uit de bijtonden genomen (zgn. swabmonsters) en in opdracht van BIJ12 (namens de provincies) onderzocht op het laboratorium van Wageningen Environmental Research (WENR). Daarbij werd op de eerste plaats de vraag beantwoord of het om een wolf ging of om een hond, en indien mogelijk werd bepaald waar die wolf precies vandaan kwam.

De monsters die positief waren voor wolf zijn de afgelopen maand onderzocht met een specifieke DNA-techniek, namelijk microsatellietanalyse. Populatie-geneticus [REDACTED] van WENR: "Met deze techniek kunnen we achterhalen welk individu het betrof, wat het geslacht is, en waar het dier vandaan kwam. Deze methode vereist een betere kwaliteit DNA waardoor het niet in alle gevallen mogelijk was om tot een uitspraak te komen. Daarnaast is het voor de herkomst van een dier van belang dat het profiel van dit individu, of dat van de ouders of andere directe verwanten, al bekend is. Daarvoor werken we via het CEwolf-consortium samen met o.a. onze Duitse collega's van onderzoeksinstituut Senckenberg, die een database beheren met DNA-profielen van de Duitse wolvenroedels."

Uit het onderzoek blijkt dat er dit voorjaar in totaal zes verschillende wolven in Nederland zijn geweest: 3 mannen en 3 vrouwen (inclusief de bekende wolf Naya met de halsbandzender). Drie schadegevallen in maart 2018 kunnen worden toegewezen aan een mannetje uit een roedel nabij Barnstorf (Nedersaksen). Via het CEwolf-consortium kon worden vastgesteld dat het hier ging om het jonge mannetje dat korte tijd later werd doodgereden nabij het Vlaamse Opoeteren. Een wolf die eind februari werd vastgesteld bij Bunschoten betrof zijn broer, en is dus afkomstig uit dezelfde Barnstorf-roedel.

In de provincies Overijssel, Drenthe en Gelderland was in maart en april een vrouwelijke wolf actief, eveneens afkomstig uit Nedersaksen, echter uit een andere roedel (Schneverdingen). In dezelfde periode was in een goeddeels overlappende regio (Overijssel, Drenthe en Groningen) een mannelijke wolf actief, waarvan de exacte herkomst niet kon worden achterhaald. Waarschijnlijk is zijn ouderlijk roedel nog niet of onvoldoende voor DNA bemonsterd zodat het nog niet in de database zit. De wolf die in april werd waargenomen in Friesland, betrof een wijfje uit een roedel nabij Daubitz (Saksen). "Of deze wolven nog steeds aanwezig zijn in Nederland is op dit moment niet duidelijk," zegt ecooloog [REDACTED] van WENR. "We kunnen met deze methode alleen terugkijken in de tijd en wolven zijn zeer nomadisch in de verkenningfase."

Afgesproken is met BIJ12 dat de monsters van schapenslachtoffers elke maand worden onderzocht op dader en dat per kwartaal deze monsters voor individu, geslacht en herkomstbepaling worden onderzocht. Deze individugerichte DNA-methode geeft meer inzicht in het aantal wolven dat in Nederland actief is, hun geslacht, en ook of er indicaties zijn dat een dier een bepaalde regio bestrijkt. Dit laatste is relevant voor bijvoorbeeld veehouders zodat zij rekening kunnen houden met de aanwezigheid van een wolf. "Maar," zegt [REDACTED], "gezien de grote afstanden die wolven in korte tijd kunnen afleggen is daar nooit zekerheid over te geven."

Op dit moment wordt gewerkt met het Draaiboek wolf, fase 1, die betrekking heeft op een incidentele zwerver. Deze zomer wordt door de overheden gewerkt aan het Draaiboek wolf voor de volgende fases waarin een wolf, een paar of een roedel zich vestigt in Nederland.

BUJ
12

Werkt voor provincies

WAGENINGEN

UNIVERSITY & RESEARCH

Date : 1-11-2016 19:55:37

From : [redacted]@drenthe.nl

To : [redacted]@drenthe.nl, [redacted]@drenthe.nl

Subject : Fw: herkomst wolf (waarneming september 2016 te Beuningen)

Verzonden vanaf Samsung-tablet.

----- Oorspronkelijk bericht -----

Van: [redacted]"

Datum: 01-11-16 16:16 (GMT+01:00)

Aan: [redacted] bij 12.nl)", [redacted]', [redacted]', [redacted]', [redacted]', [redacted]', [redacted]@hotmail.com"

Cc: [redacted]", [redacted]", [redacted]', [redacted]@provinciegroningen.nl", [redacted]', [redacted]

Onderwerp: herkomst wolf (waarneming september 2016 te Beuningen)

Beste mensen,

De wolf die begin september in Beuningen (Overijssel) werd gesignaleerd is afkomstig uit een roedel in het oosten van Duitsland. Dit blijkt uit DNA onderzoek van Onderzoeksinstituut Wageningen Environmental Research (Alterra) in opdracht van de provincie Overijssel. Dit is de tweede wolf in ruim honderd jaar die Nederland aandoet. In 2015 heeft er enige tijd een wolf rondgelopen in Drenthe en Groningen.

Het DNA profiel van de wolf in Beuningen is vergeleken met profielen van wolven die het Duitse instituut Senckenberg beheert. Het gaat om een vrouwelijke wolf, oorspronkelijk afkomstig uit de "Uekermünde"-roedel in Mecklenburg-Vorpommern, die eind augustus is waargenomen ten oosten van Nordhorn (Duitsland) en daarna begin september in ons land bij Beuningen. Of het dier al langere tijd verbleef of verblijft in de regio Nordhorn is vooralsnog lastig te zeggen.

Sinds 2000 komen er weer wolven in Duitsland voor. Ook in andere delen van Europa maakt de wolf een comeback. Dat is mede te danken aan het Europese Natuurbeleid waar ook Overijssel invulling aan geeft. Het is dan ook aannemelijk dat wolven in de toekomst vaker Overijssel en andere grensprovincies aan zullen doen. De wolf is in Europa en Nederland een beschermd dier. De provincies zijn goed voorbereid op de (terug)komst van de wolf. Hieromtrent zijn heldere afspraken gemaakt. Zolang het dier natuurlijk gedrag vertoont en schuw is, is het niet nodig actie te ondernemen. Wolf en mens kunnen goed samenleven.

Antwoorden op de veelgestelde vragen over de wolf vindt u [hier](#).

Informatie over wolven in Niedersachsen vindt u [hier](#).

Voor vragen over de analyse kunt u contact opnemen met [redacted] (Wageningen Environmental Research (Alterra))

Provincie Overijssel stelt voor dit bericht geen persbericht op maar plaatst dit bericht morgen, 2 november, op haar website.

Bovenstaand bericht kunt u overnemen voor communicatie vanuit uw organisatie. De Duitse autoriteiten zullen wij ook bijgaand bericht sturen. Daarnaast ontvangt dagblad Tubantia ook dit bericht. Het blijkt dat wolven dus inderdaad in staat zijn lange afstanden af te leggen.

met vriendelijke groeten,

[redacted]
Beleidsontwikkelaar natuur

Provincie Overijssel

email: [redacted]@overijssel.nl

telefoon: 038- [redacted]

Het is mogelijk dat er tijdens het transport van dit bericht fouten zijn ontstaan zodat het bericht onjuist is overgekomen.

Hiervoor kunnen wij geen aansprakelijkheid erkennen. Indien er sprake is van een besluit zal de vastgestelde versie per post aan u worden toegezonden.

Indien er sprake is van overige mededelingen adviseren wij u om bij twijfel over de juistheid of volledigheid contact met ons op te nemen.

Date : 18-4-2018 21:15:17

From : " [redacted] @drenthe.nl

To : " [redacted] @drenthe.nl, " [redacted] @drenthe.nl

Subject : Fw: resultaten soorts bepalingen wolf

Attachment : resultaten soorts bepalingen maart-april 2018_BIJ12.xlsx;image001.jpg;image002.png;

Hoi [redacted]

Bijgaand de Analyses van Alterra. Uit de resultaten valt op te maken dat er tenminste 2 verschillende wolven in het spel zijn geweest. Nadere analyse moet het precieze individu vaststellen.

Groet, [redacted]

Verzonden vanaf Samsung-tablet.

----- Oorspronkelijk bericht -----

Van: [redacted]

Datum: 18-04-18 16:01 (GMT+01:00)

Aan: [redacted], [redacted], [redacted]@provincie-utrecht.nl, "[redacted]@overijssel.nl", [redacted], [redacted]@ Gelderland.nl

Cc: [redacted], [redacted], [redacted], [redacted], [redacted], [redacted], [redacted]

Onderwerp: FW: resultaten soortsbepalingen wolf

Hierbij de resultaten van de DNA-monsters welke ik van Alterra heb binnengekregen met onderstaande uitleg van [redacted]. Willen jullie ook even de geel-gearceerde vraag beantwoorden richting mij, dan kan ik opdracht geven voor evt. vervolg-DNA-onderzoek. Ik probeer vanmiddag nog zoveel mogelijk dierhouders te benaderen; maar er zullen vast enkele zijn die ik morgen pas bereik. Dus tot 'n seintje van mij e.e.a. nog even niet verder brengen, anders dan intern kortsluiten met de nodige personen. Plaatsing op website(s) dan wel andere media dus nog even uitstellen tot ergens morgen.

Met vriendelijke groet,

Consulent/Adviseur Faunazaken Noord-Nederland
Provincies Friesland, Groningen, Drenthe
T +31 (0) [redacted] E [redacted] [bij12.nl](mailto:[redacted]@bij12.nl)

BIJ12/Unit Faunafonds,

Werkt voor provincies

Leidseveer 2, 3511 SB Utrecht | www.bij12.nl

T +31 (0)85 [redacted] | F +31 (0)85 486 22 33

Het overgrote deel van de gevallen betrof inderdaad wolf. Opvallend is dat het deels haplotype HW01 en deels haplotype HW02 is, dus er moet sprake zijn van tenminste twee individuen (zoals vermoed!).

Daar krijgen we meer zicht op als we microsatelliet-analyse draaien. Op basis van onze inventarisatie laatst via de telefoon heb ik in de tabel in bijlage al even een kolom toegevoegd met wel/niet vervolganalyse. Zou jij daar nog even naar willen kijken, dan gaan we daarmee aan de slag zodra we van jou weten welke monsters we moeten meenemen. Bij lokaties Benneveld en Markelo heb ik een vraagteken gezet, lijkt mij relevant, maar hebben we niet besproken, dus keuze laat ik aan jou.

Bij één lokatie (Den Ham, Overijssel) betrof het schapen gedood door een hond. En de haren uit het hek bij Alteveer waren van een hond (schaap wel gedood door wolf).

Voor lokatie Rouveen helaas geen resultaat, alle vijf swabs faalden in de analyse. Ik zag op formulier dat die ook iets meer dan 24uur na dato bemonsterd waren. Dus wellicht niet verwonderlijk.

Als je provincies en WIN informeert hierover, zou je het mij dan eventjes willen laten weten? Dan weet ik dat ik vanaf dan hun vragen kan beantwoorden (toch?).

Als jij nog vragen hebt hoor ik het graag!

Groet!

Wageningen Environmental Research (WENR)
Address: P.O. Box 47, 6700 AA Wageningen, The Netherlands
Email [redacted]@wur.nl / Tel: +31 (0) [redacted]

Laboratorium voor Ecologische Genetica:

Kennisimpuls Bestuivers: www.kennisimpulsbestuivers.nl

Locatie	Provincie	Batch	Dier
Beckum, Hengelo	Overijssel	[18010]	
Rouveen	Overijssel	[18012]	
Kampen, lokatie 1	Overijssel	[18013]	schaap 1
			schaap 1
			schaap 1
			schaap 2
Kampen, lokatie 2	Overijssel	[18014]	
Benneveld	Drenthe	[18015]	schaap 55827
			schaap 55827
			schaap 55827
			schaap 55825
			schaap 55825
Tiendeveen/Oosterhesselen	Drenthe	[18016]	
Grooten, Zuidwolde	Drenthe	[18017]	
		[18023]	
vd Linde, Zuidwolde	Drenthe	[18028]	
Drogteropslagen	Drenthe	[18019]	
Den Ham	Overijssel	[18020]	zwarte ooi
			wil lam
			bruin lam
vd Hof, Alteveer	Drenthe	[18021]	
Benjamins, Kerkeveld	Drenthe	[18022]	
Hoorne, Alteveer	Drenthe	[18024]	schaap 23707
			schaap 23647
			levend schaap
			Hek
Zwinderen	Drenthe	[18025]	
Selligen	Groningen	[18026]	

Staphorst	Overijssel	[18027]	witte tex 12032
			blauwe tex 12038
Markelo	Overijssel	[18029]	

Monsternummer	Type	IsolateID	resultaat
Wolf141202	Swab	E181100	wolf HW01
Wolf151001	Swab	E181101	wolf HW01
Wolf151005	Swab	E181102	wolf HW01
Wolf141401	Swab	E181106	geen uitslag
Wolf141402	Swab	E181103	geen uitslag
Wolf141403	Swab	E181107	geen uitslag
Wolf141404	Swab	E181104	geen uitslag
Wolf141405	Swab	E181105	geen uitslag
Wolf141201	Swab	E181093	wolf HW01
Wolf141203	Swab	E181095	geen uitslag
Wolf141204	Swab	E181094	wolf HW01
Wolf141205	Swab	E181096	geen uitslag
Wolf141905	Swab	E181097	wolf HW01
Wolf141301	Swab	E181109	geen uitslag
Wolf141302	Swab	E181108	wolf HW02
Wolf150810	Bloedwol	E181112	wolf HW02
Wolf141304	Swab	E181111	wolf HW02
Wolf141305	Swab	E181110	wolf HW02
Wolf141001	Swab	E181123	wolf HW02
Wolf141002	Swab	E181120	wolf HW02
Wolf141003	Swab	E181115	wolf HW02
Wolf141004	Swab	E181121	wolf HW02
Wolf141005	Swab	E181122	wolf HW02
Wolf141104	Swab	E181098	wolf HW01
Wolf141105	Swab	E181099	wolf HW01
Wolf140202	Swab	E181135	wolf HW01
Wolf142001	Swab	E181153	wolf HW01
Wolf180005	Bloedwol	E181154	wolf HW01
Wolf141501	Swab	E181125	wolf HW01
Wolf141502	Swab	E181124	wolf HW01
Wolf141506	Bloedwol	E181126	wolf HW01
Wolf141503	Swab	E181129	hond
Wolf141504	Swab	E181128	hond
Wolf141505	Swab	E181127	geen uitslag
Wolf141901	Swab	E181130	wolf HW01
Wolf141902	Swab	E181131	wolf HW01
Wolf141903	Swab	E181132	wolf HW01
Wolf141904	Swab	E181133	wolf HW01
Wolf141905	Swab	E181134	geen uitslag
Wolf140201	Swab	E181137	wolf HW01
Wolf140204	Swab	E181136	wolf HW01
Wolf180012	Bloedwol	E181138	wolf HW01
Wolf140409	Haren	E181141	hond
Wolf151101	Swab	E181143	wolf HW01
Wolf151102	Swab	E181144	wolf HW01
Wolf151103	Swab	E181145	geen uitslag
Wolf151104	Swab	E181148	geen uitslag
Wolf151105	Swab	E181147	geen uitslag

Wolf151108	BloodWool	E181146	wolf HW01
Wolf142002	Swab	E181149	wolf HW02
Wolf142003	Swab	E181150	wolf HW02
Wolf142004	Swab	E181151	geen uitslag
Wolf142005	Swab	E181152	geen uitslag
Wolf141701	Swab	E181155	wolf HW02
Wolf141702	Swab	E181156	geen uitslag
Wolf141703	Swab	E181157	wolf HW02
Wolf141705	Swab	E181158	wolf HW02

Door voor individu/herkomstanalyse?

JA
JA
JA

JA

JA

JA

?

?

?

?

JA

JA

JA

JA

JA

JA

JA

JA

JA

JA

JA

JA

JA

JA
JA
JA

?

?
?

WAGENINGEN

UNIVERSITY & RESEARCH

BUJ
12

Werkt voor provincies

Date : 29-5-2019 19:26:50

From : [redacted]@drenthe.nl

To : "[redacted]@drenthe.nl"

Subject : Fwd: concept kwartaalbericht wolf

Attachment : image002.png;ATT00001.htm;image001.png;ATT00002.htm;Persbericht 29052019 Tweede wolf gevestigd op de Veluwe def concept.docx;ATT00003.htm;

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Begin doorgestuurd bericht:

Van: [redacted]@bij12.nl

Datum: 29 mei 2019 om 18:11:10 CEST

Aan: [redacted]@drenthe.nl, "[redacted]@drenthe.nl" <[redacted]@drenthe.nl>

Kopie: [redacted]@bij12.nl

Onderwerp: FW: concept kwartaalbericht wolf

Beste [redacted] er [redacted]

Ter informatie stuur ik jullie het persbericht dat de WUR maandag a.s. rond 14.00 uur gaat publiceren. Ook BIJ12 zal hier volgende week aandacht aan besteden.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]

Leidseveer 2, 3511 SB Utrecht | www.bij12.nl

T +31 (0)85 [redacted] | F +31 (0)85 486 22 22 | E [redacted]@bij12.nl

M O E [redacted]

BUJ
12

Werkt voor provincies

BU
12

Werkt voor provincies

Tweede wolf gevestigd op de Veluwe

Een tweede wolf heeft zich gevestigd op de Veluwe. Dat blijkt uit het monitoringsonderzoek van Wageningen Environmental Research in opdracht van BIJ12. In de periode van 1 februari tot en met 1 mei 2019 waren er in totaal zes wolven in Nederland, waaronder een in Limburg.

Dat blijkt uit DNA-analyse, met name van wolvenkeutels. Die worden verzameld door vrijwilligers van het Wolvenmeldpunt. Keutels die mogelijk van een wolf zijn, zijn makkelijk te herkennen. Ze zijn veelal ruim 25 cm lang, 3 cm dik en je ziet veel haar en botresten van wilde dieren erin. DNA-analyse heeft uitgewezen dat het bij driekwart van de gevonden keutels inderdaad om een wolvenkeutel ging. In de andere gevallen waren de keutels afkomstig van een vos of een hond. Voor iedere wolvenkeutel is een eigen DNA-profiel gemaakt, waarmee bepaald is om welk individu het gaat en waar dit individu zich in de afgelopen maanden ophield.

Vestiging op Midden-Veluwe

Door DNA-analyse van meerdere wolvenkeutels hebben onderzoekers vastgesteld dat wolvin GW960f zich eind april, zes maanden na de eerste waarneming, nog steeds op de Midden-Veluwe bevond. Deze periode van een half jaar betekent dat zij de tweede wolf is die zich officieel in Nederland heeft gevestigd, in navolging van wolvin GW998f. In het afgelopen kwartaal is ook een edelhert gevonden dat gedood bleek door wolvin GW960f. Deze prooi, een volwassen hinde, is vele malen zwaarder dan de wolf zelf. "Wolven zijn gespecialiseerd in het jagen op hoefdieren die vele malen zwaarder zijn," aldus onderzoeker [REDACTED]. "Maar vaak doen ze dit in teamverband. Deze wolvin is alleen. Ze lijkt een raster gebruikt te hebben om haar prooi te kunnen overheersen."

Mogelijk paarvorming op Noord-Veluwe

[De eerste vestiging van de wolf na ruim 150 jaar afwezigheid was in februari al een feit.](#) Deze wolvin GW998f bevindt zich nog altijd op de Noord-Veluwe. Eind januari liet ook de mannelijke wolf GW893m zich voor het eerst waarnemen in hetzelfde gebied. Onderzoek laat zien dat in de periode daarna, het mannetje nog minstens acht keer in het territorium van het vrouwtje is geweest. Dit doet sterk vermoeden dat ze een paar vormen. Formeel is daar pas sprake van als ook het mannetje een half jaar aanwezig is in hetzelfde gebied, maar het is niet uitgesloten dat er inmiddels paring heeft plaatsgevonden. De komende maanden zal moeten blijken of er pups geboren zijn.

Onderzoek naar gedode schapen

Faunaconsulenten van BIJ12 nemen ook DNA af van gedode schapen op meerdere locaties in Overijssel en Drenthe. Onderzoek van Wageningen Environmental Research wijst vervolgens uit of het schaap inderdaad gedood is door een wolf. Dit gebeurt binnen een maand na de DNA-afname. [Een overzicht van deze gevallen en de DNA-uitslagen zijn beschikbaar op de website van BIJ12.](#) Per kwartaal wordt vervolgens ook voor deze

gevallen een genetisch profiel opgesteld voor individuele herkenning. In geen van de monsters is DNA aangetroffen van de drie wolven die leven op de Veluwe.

Kort verblijf in Overijssel

Eind februari zijn in Lemerlerveld in Overijssel dode schapen aangetroffen. DNA-onderzoek heeft uitgewezen dat de schapen gedood zijn door wolvin GW965F uit roedel 'Die Lucie' in Niederasksen. "Waar deze wolf vandaan komt, weten we door uitwisseling van gegevens via het [CEwolf-consortium](#) met het Duitse onderzoekinstituut Senckenberg" legt genetisch onderzoeker [REDACTED] uit. "Daardoor weten we ook dat deze wolf een maand later alweer is waargenomen bij Westernkappeln in Northrhein Westfalen. Dit past in het patroon dat we tot nu toe in Nederland zien. Wolven die in landbouwgebied worden gesignaleerd lopen vaak door en gaan binnen korte tijd weer de grens over, behalve als ze een meer gesloten gebied als de Veluwe bereiken."

Zenderwolf Janka loopt in maart Drenthe binnen

In Duitsland zijn enkele herten en wolven voorzien van een GPS-zender om [het effect van wolven op herten te kunnen onderzoeken](#). Wolven met een zender krijgen een naam en hun DNA wordt afgenomen voor een DNA-paspoort. Eind maart meldde de Technische Universiteit Dresden dat zenderwolf Janka (GW849f) zich in Nederland bevond. Janka, een wolvin uit het Ueckermünde roedel ca 600 km van de grens, is de tweede wolf uit dit onderzoek die in ons land is waargenomen (na wolvin [Naya](#) begin 2018). [REDACTED]: "Helaas viel de batterij van de zender van Janka al na twee dagen uit. Haar DNA is nog wel vastgesteld op gedode schapen in Hooghalen, maar sindsdien is ze niet meer waargenomen."

Ook wolf in Limburg

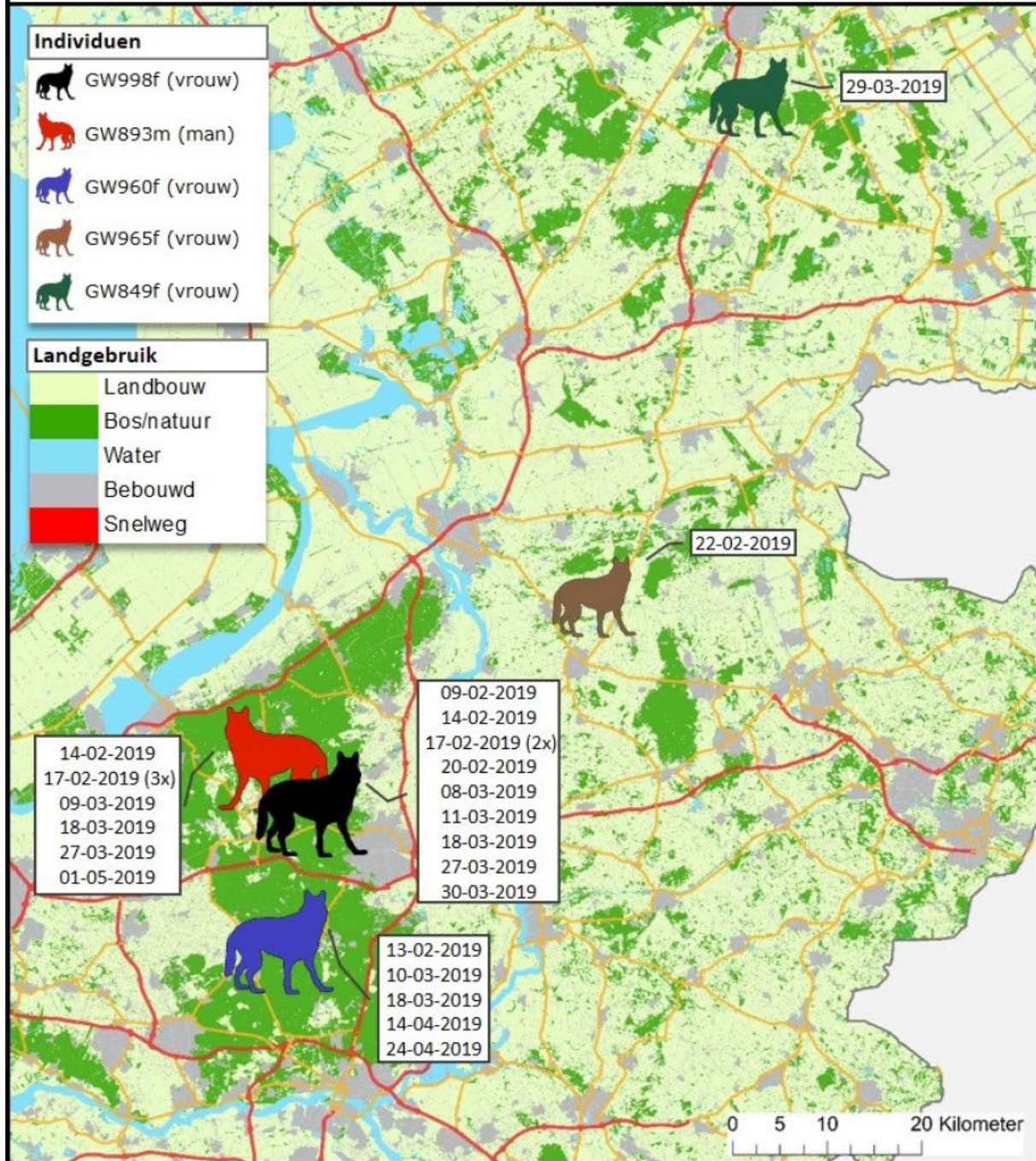
Eind maart werd ook een wolvenkeutel gevonden in de regio Meerssen in Limburg. Vanwege de slechte kwaliteit van het monster, bleek het echter niet mogelijk om te bepalen om welk individu het ging. "De locatie van deze wolf is uniek, aangezien in deze regio nog niet eerder een wolf is waargenomen," zegt [REDACTED]. "Recent is wel activiteit waargenomen in aangrenzende gebieden de Eifel in Duitsland en de Hoge Venen in België".

Wolf WF5 Janka GW849F [redacted]
information: www.wolf-mv.de/pages/wolf-felem.html

Foto: zenderwolf Janka met een roedelgenoot in het ouderlijk territorium in Ueckermünde
(© [redacted], TU Dresden)

Wolvenmonitoring februari 2019 – april 2019

Noot voor de redactie

Kijk voor meer informatie op: www.wageningenur.nl/wolven, of neem contact op met:

, 0317 , @wur.nl

 0317   @wur.nl

Date : 8-1-2019 17:35:37

From : "[REDACTED]@drenthe.nl

To : [REDACTED]@drenthe.nl

Subject : Informatiebijeenkomst Wolf.pptx

Attachment : Informatiebijeenkomst Wolf.pptx;

Hey [REDACTED]

Bij deze de presentatie, het is vooral veel plaatjes, maar ik hoor graag je commentaar. Voor een aantal dingen ben ik op zoek naar nog andere afbeeldingen [/ heb jij nog een foto van de ronde tafel? Ik heb gister een voorbij zien komen maar ik kan m nu nergens meer vinden]. Ik ben benieuwd naar je feedback!

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

Informatiebijeenkomst Wolf

Programma

- Opening en aanleiding
- De terugkeer van de wolf
- Het nieuwe draaiboek
- Uitgangspunten

Aanleiding

Wolvenplan voor zwervende wolven in 2016 vastgesteld

Vaker zwervende wolven in Nederland

Interprovinciaal opdracht om draaiboek uit te breiden

Overleg met stakeholders over concept

Concept nu bij IPO-bestuur

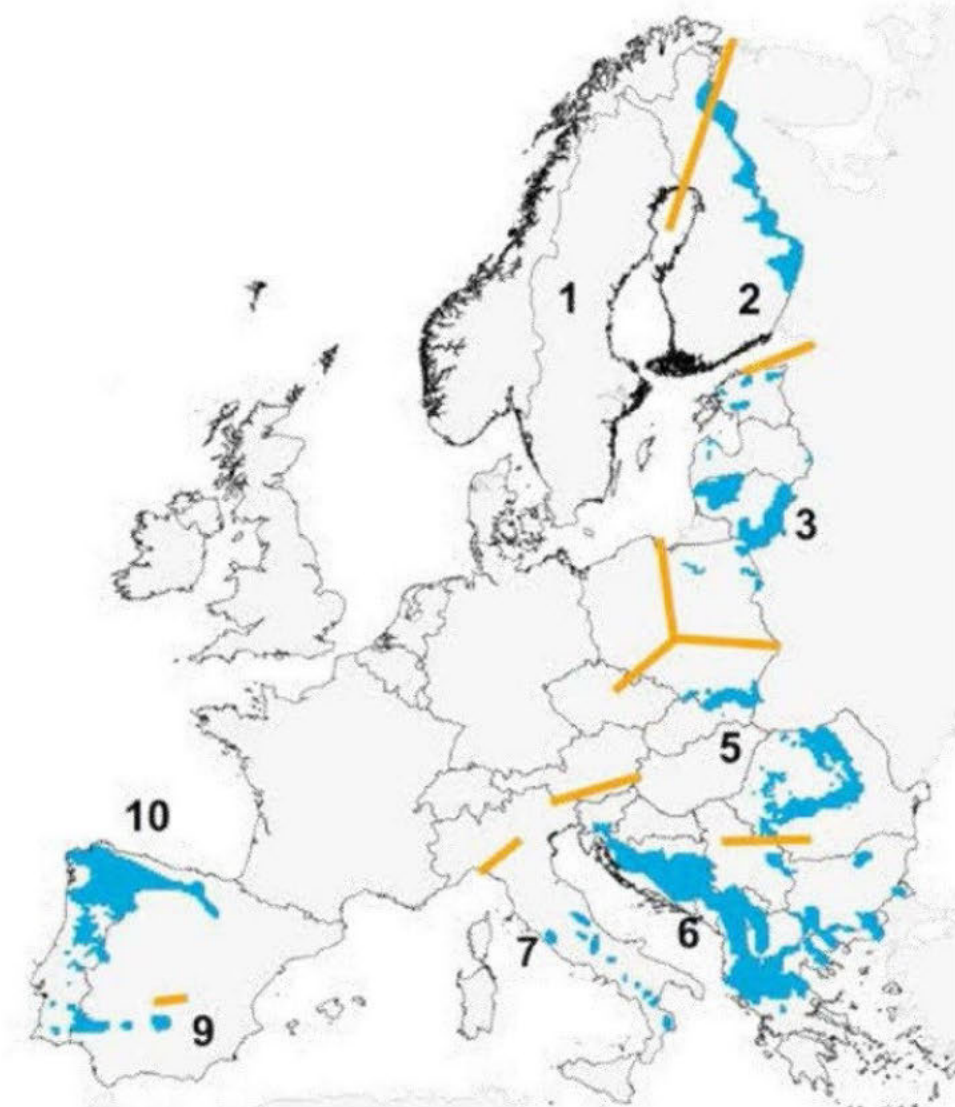
Informatie bijeenkomst Wolf

De wolf in Europa

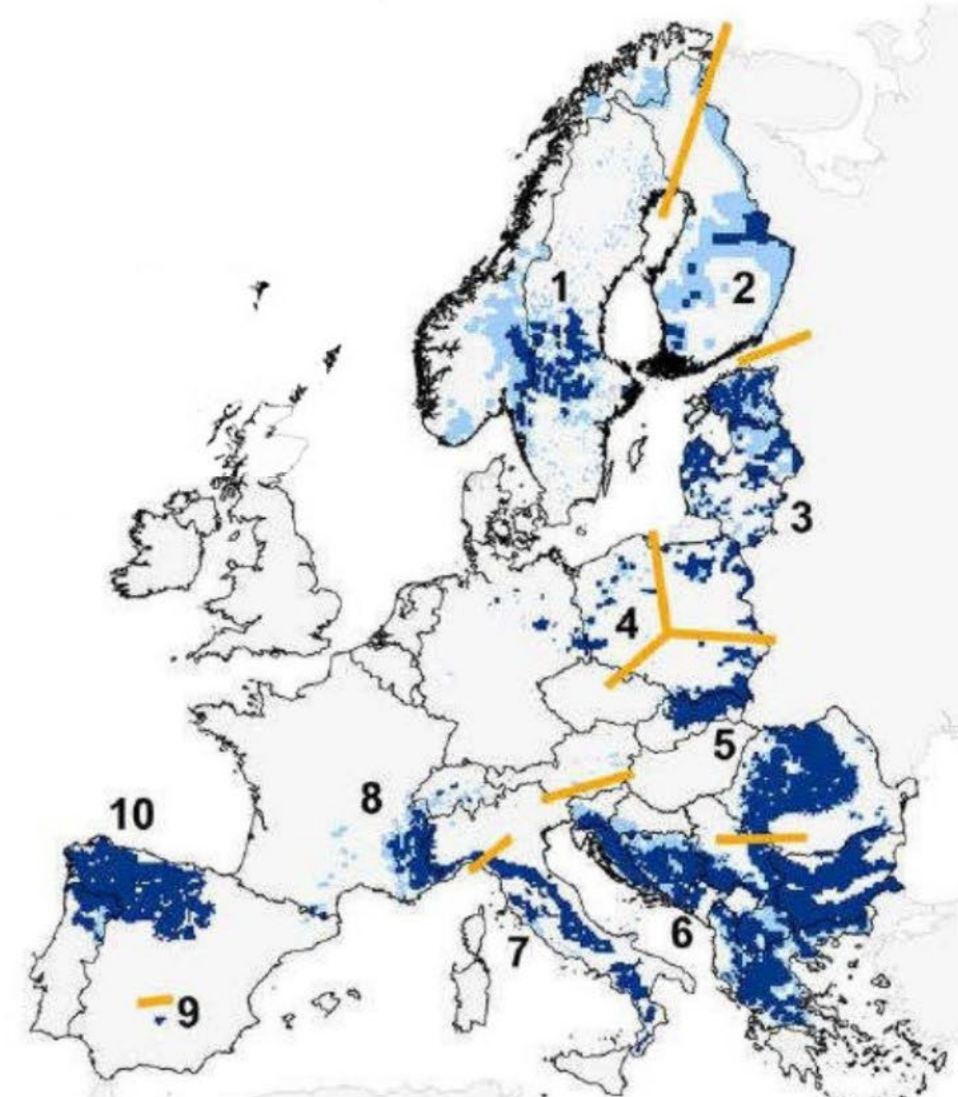
De wolf in Europa

- **Verspreiding van de wolf (1950 – 1970)**
- **Verdrag van Bern en Habitatrictlijn**

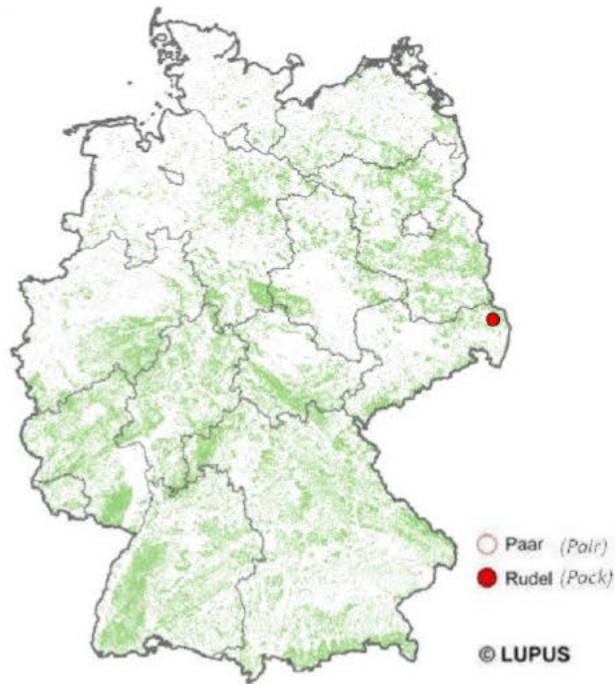

De wolf in Europa

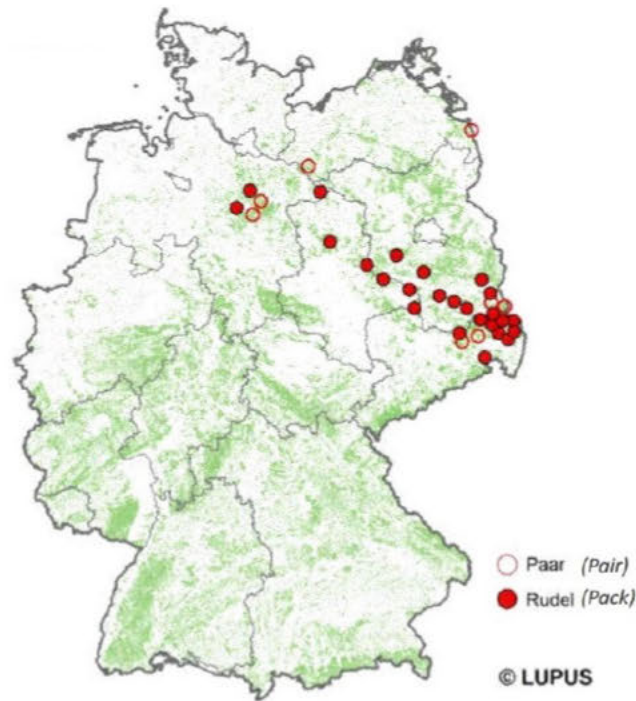
- **Verspreiding van de wolf in 2013**
- **Laagland populatie status bedreigd**

De wolf in Europa

2000

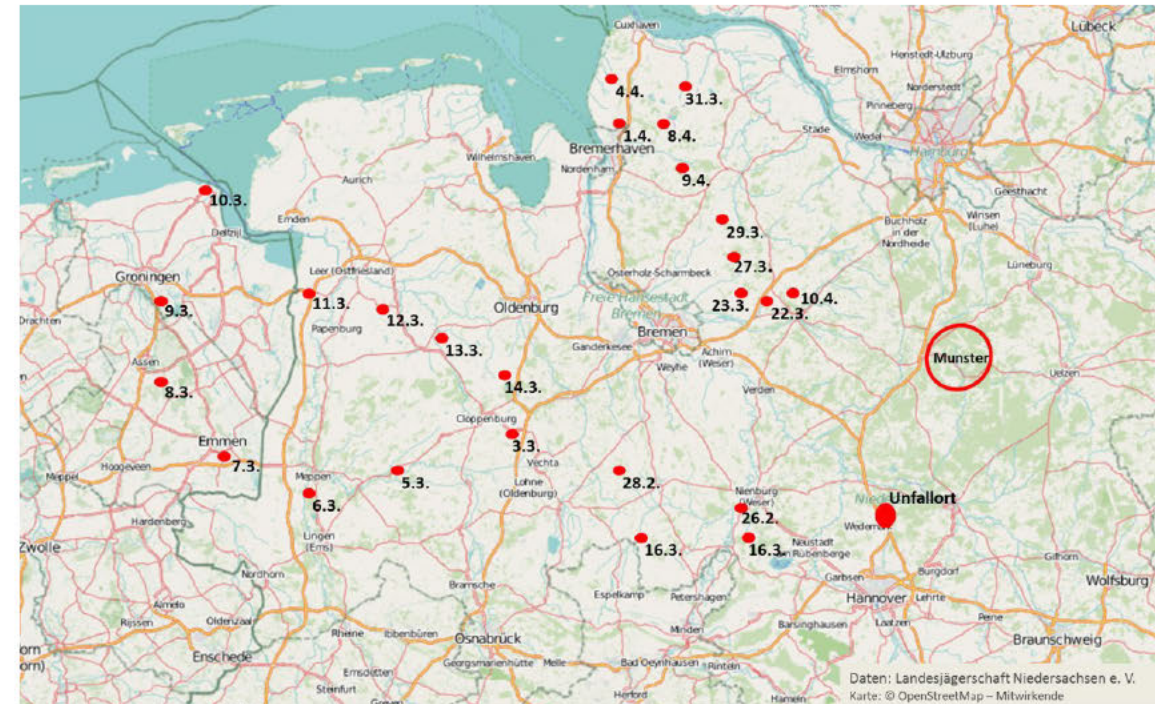
2014

2018

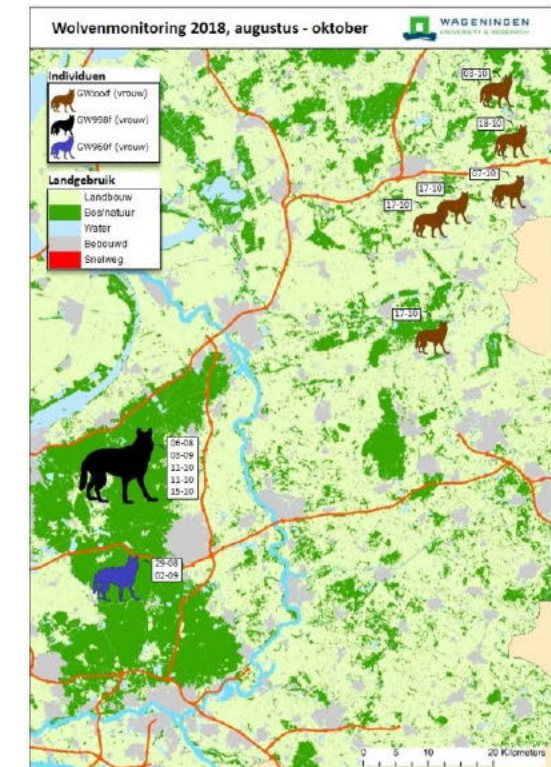
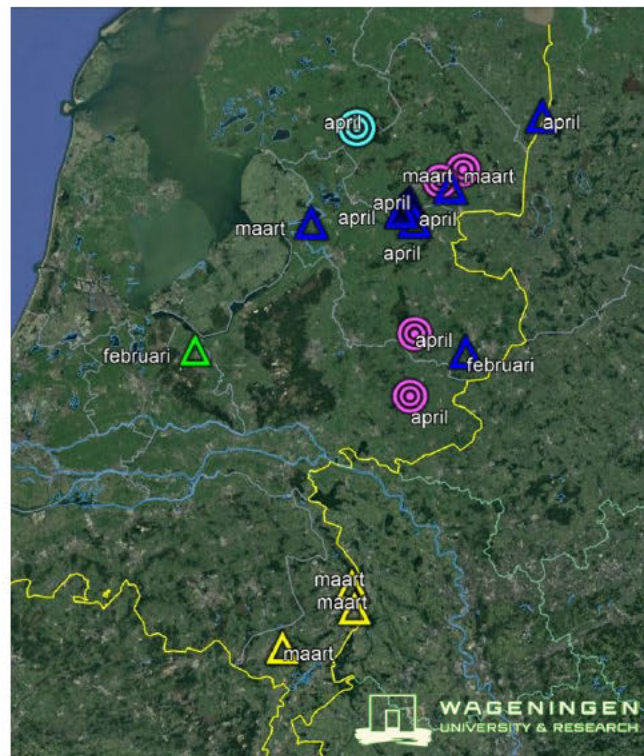
De wolf in Nederland

- **Eerste wolf maart 2015**
- **Vier dagen in noord Nederland**
- **Aangereden in Munster**

De wolf in Nederland

- In 2018 trokken 10 verschillende individuen door Nederland

Levensfases wolven

Zwervende wolf

Gevestigde wolf

Wolvenpaar

Roedel

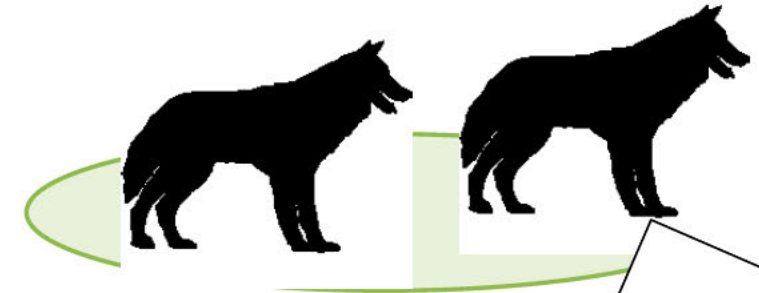
Levensfases wolven

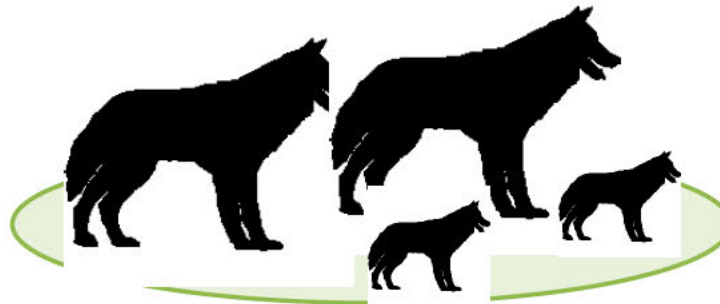
Levende wolf

Gevestigde wolf

Wolvenpaar

Roedel

Rondtrekkende wolven

- **In principe; dierhouders wettelijk zelf verantwoordelijk**
- **Máár; schade niet te voorzien**
- **Dus; Tegemoetkoming bij schade indien een dier met zekerheid of zeer waarschijnlijk door een wolf is gedood**
 - Gelijk voor hobby en beroeps
 - met veldsporen, sectie en genetisch materiaal

Interprovinciaal Overleg

Interprovinciaal wolvenplan

Versie 17 oktober 2018

Onder embargo tot 31 oktober 2018

Gevestigde wolven

- **Tegemoetkoming bij schade indien een dier met zekerheid of zeer waarschijnlijk door een wolf is gedood**
 - Gelijk voor hobby en beroeps
 - Met veldsporen, sectie en genetisch materiaal
- **Mogelijkheid voor provincies om preventieve maatregelen te vergoeden in het territorium van de gevestigde wolf/wolven.**
- **In ieder geval tot 2022, dan evaluatie.**

Interprovinciaal Overleg **ip**

Interprovinciaal wolvenplan

Versie 17 oktober 2018

Onder embargo tot 31 oktober 2018

Overdracht aanspreekpunt wolven

- Nu schademelding bij meldpunt wolven
- Dan binnen 24 uur expert van bij12 terplekke
- Overzoekt de situatie en neemt DNA af
- Analyse door WUR
- Bij zekerheid/waarschijnlijkheid wolf taxatie en tegemoetkoming
- Met overname meldingen bij bij12 alles bij 1 neutrale instantie

Gevaarlijke situaties

- **Wolf als beschermde diersoort**
- **Mogelijkheden tot ingrijpen bij ontoelaatbaar gedrag**

Interprovinciaal Overleg **ip**

Interprovinciaal wolvenplan

Versie 17 oktober 2018

Onder embargo tot 31 oktober 2018

Informatie bijeenkomst Wolf

Uitgangspunt provincie Drenthe

- **Instemmen met voorgestelde schadebeleid**
- **Zien kansen in de mogelijkheid tot gebiedsproces**
 - Dit moet kunnen vóór officiële vestiging
 - Ook dit met gelijke behandeling beroeps- en hobbyhouders
- **Mogelijkheden tot ingrijpen bij ontoelaatbaar gedrag uitwerken**

Interprovinciaal Overleg **ip**

Interprovinciaal wolvenplan

Versie 17 oktober 2018

Onder embargo tot 31 oktober 2018

Date : 19-4-2018 14:45:55

From : [redacted]@bij12.nl

To : " [redacted]@drenthe.nl

Cc : " [redacted]@bij12.nl, " [redacted]@bij12.nl

Subject : RE: concept Persbericht wolf in Drenthe

Attachment : 18 concept Persbericht wolf (003)_DJ.docx;image001.png;

Dag [redacted],

Prima bericht! Nog een paar kleine wijzingen aangebracht. Zou je de definitieve versie ook naar [redacted] willen sturen? Hij zal deze dan delen via onze website.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Leidseveer 2, 3511 SB Utrecht | www.bij12.nl

T +31 (0)6 [redacted] | F +31 (0)85 486 22 33 | E [redacted]@bij12.nl

Werkt voor provincies

Van: [redacted] [mailto:[redacted]@drenthe.nl]

Verzonden: donderdag 19 april 2018 14:13

Aan: [redacted]

Onderwerp: concept Persbericht wolf in Drenthe

Hallo [redacted]

Hier het concept persbericht, zoals we net bespraken. Kun jij nog even kritisch meelesen en aanvullen waar nodig? [redacted] wilde graag nog iets vertellen over jullie website met achtergrondinformatie en wolventoolkit(?). Ik kon het zo snel niet vinden... vandaar even ook aan jou de vraag om dat aan te vullen. Misschien wil je ook nog wat zeggen over dat je daar de waarnemingen etc. plaatst.

[redacted] vroeg ook nog aan mij of jij je directeur wilt informeren?

Groeten,

[redacted]
Provincie Drenthe

T: 0592 [redacted]
[redacted]

voor de bescherming van de wolf en is verantwoordelijk voor het vergoeden van schade die wolven aanrichten.

Meldpunt Wolvenwaarneming en schade

Wanneer iemand een wolf denkt waar te nemen of vermoedens heeft van schade door een wolf, kan dat doorgegeven worden aan het meldpunt van Wolven in Nederland. Bij een vermoeden van schade door een wolf komt een medewerker van BIJ12/Faunafonds ter plekke.

Meer informatie

[Op Meer informatie over BIJ12 \(faunaschade, preventieve middelen en actueel overzicht meldingen gedode landbouwhuisdieren\):](#)

<https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/faunaschade-informatie-per-diersoort/wolf/>

[www.BIJ12.nl staat Wolventoolkit? Ter voorkoming van wolvenschade](#)

[Meer informatie over het wolvenmeldpunt van Wolven in Nederland:](#)

<https://www.wolveninnederland.nl/>

BUJ
12

Werkt voor provincies

Date : 19-4-2018 11:58:03

From : "[REDACTED]@drenthe.nl

To : [REDACTED]@drenthe.nl, "[REDACTED]@drenthe.nl

Subject : RE: concept persbericht wolf

Attachment : 18 concept Persbericht wolf.docx;

Met reactie !

Van: [REDACTED]

Verzonden: donderdag 19 april 2018 11:46

Aan: [REDACTED]; [REDACTED]

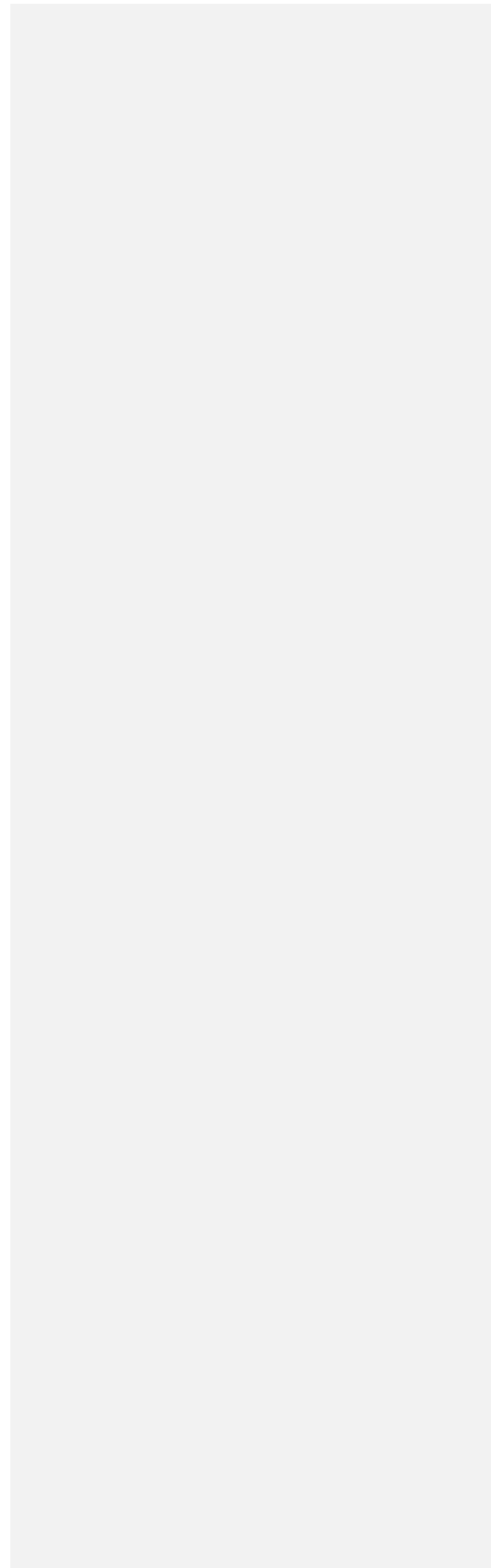
Onderwerp: concept persbericht wolf

[REDACTED]

Graag check op het concept-persbericht: heeft het de juiste toon, willen we al zeggen dat het 2 wolven zijn, te veel info of goed?

Groeten,

[REDACTED]

Date : 3-7-2018 15:10:10

From: [redacted] drenthe.nl
To: "" @wur.nl
Cc: "" @drenthe.nl, [redacted] drenthe.nl, [redacted] drenthe.nl,
" [redacted] bij12.nl, "" @prvlimburg.nl, [redacted] drenthe.nl,
[redacted] @wur.nl
Subject : RE: Individu bepaling wolf

Ok dank, [redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 3 juli 2018 15:08
Aan: [redacted]
CC: [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]
Onderwerp: RE: Individu bepaling wolf

Dank [redacted]

Chronologie gaat helaas niet werken, anders dan per maand. Van merendeel monsters heb ik alleen datum binnenkomst en niet de datum bemonstering. Kortom ik laat het maar even zo. Hierbij de kale excel sheet zodat jullie voor PB zelf kunnen sleutelen.

Mbt locaties & datum: die zijn niet anders dan wat al op BIJ12 site staat (naam nabije dorp/stad & maand). Ik heb willekeurig een punaise geplaatst in Google earth en dat omgerekend naar RD locatie (zie sheet).

Regards, [redacted]
Wageningen Environmental Research (WENR)
Animal Ecology Team
P.O. Box 47, NL-6700 AA Wageningen
The Netherlands
Phone: +31-317 [redacted]
Mobile: 0031 (0)6 [redacted]
E-Mail [redacted] @wur.nl

From: [redacted] drenthe.nl>
Sent: dinsdag 3 juli 2018 14:58
To: [redacted] @wur.nl>
Cc: [redacted] @drenthe.nl>; [redacted] drenthe.nl>; [redacted] drenthe.nl>; [redacted] bij12.nl>; [redacted] @prvlimburg.nl>; [redacted] @wur.nl>
Subject: FW: Individu bepaling wolf

Dag [redacted],

Dank voor de resultaten, zie ook andere mail over communicatie. Ik adviseer om de tabel (als je die gaat gebruiken) per individu op chronologie te rangschikken.

Groet [redacted]

Van: [redacted] @wur.nl>
Verzonden: dinsdag 3 juli 2018 10:41
Aan: [redacted] bij12.nl>; [redacted] @bij12.nl>
CC: [redacted] @prvlimburg.nl>; [redacted] drenthe.nl>; [redacted] @wur.nl>
Onderwerp: Individu bepaling wolf

Dag allen, zie hierbij het verslag van de DNA genotypering en herleiding van de wolven van afgelopen voorjaar tot eind april. Wat mij betreft interessante resultaten!

Graag uiterlijk namiddag reactie of ik dit morgen mag presenteren incl Google Earth kaartje met daarop de locaties op grove schaal & de maand erbij (neutraal dus); per kleur/symbool onderverdeeld naar geslacht en individu. Ik moet die nog maken, nu nog alle XY gegevens achterhalen. Ik schat in dat alle getroffen reeds zijn geïnformeerd door BIJ12.

Tot morgen!

Regards, [redacted]
Wageningen Environmental Research (WENR)
Animal Ecology Team
P.O. Box 47, NL-6700 AA Wageningen
The Netherlands
Phone: +31-317 [redacted]
Mobile: 0031 (0)6 [redacted]

E-Mail: [redacted]@wur.nl

Date : 3-7-2018 15:33:31

From : "[REDACTED]@wur.nl"
To : "[REDACTED]drenthe.nl"
Cc : "[REDACTED]@drenthe.nl, "[REDACTED]drenthe.nl, "[REDACTED]drenthe.nl, "[REDACTED]@prvlimburg.nl, "[REDACTED]@wur.nl, "[REDACTED]@wur.nl"
bij12.nl

Subject : RE: Individu bepaling wolf: neutrale kaartjes
Attachment : GE wolf voorjaar18 neutraal NOa.JPG;GE wolfvoorjaar18 neutraal all.JPG;

Zo naar wens [REDACTED]

Regards, [REDACTED]
Wageningen Environmental Research (WENR)
Animal Ecology Team
P.O. Box 47, NL-6700 AA Wageningen
The Netherlands
Phone: +31-317 [REDACTED]
Mobile: 0031 (0)6 [REDACTED]
E-Mail: [REDACTED]@wur.nl

From: [REDACTED]
Sent: dinsdag 3 juli 2018 15:04
To: [REDACTED]; [REDACTED]; [REDACTED]; [REDACTED]; [REDACTED]
Cc: [REDACTED]; [REDACTED]; [REDACTED]; [REDACTED]; [REDACTED]
Subject: FW: Individu bepaling wolf

Dag [REDACTED]

Hoewel globaal bedoeld voorzie ik dat mensen toch gaan inzoomen op de exacte plek van de prikkers. Ik adviseer om de symbolen te wijzigen in bijvoorbeeld cirkels met een diameter van 5 km of driehoeken met die diameter.

Groet, [REDACTED]

Van: [REDACTED]@wur.nl>
Verzonden: dinsdag 3 juli 2018 11:05
Aan: [REDACTED]bij12.nl>; [REDACTED]@bij12.nl>
CC: [REDACTED]@prvlimburg.nl' [REDACTED]@prvlimburg.nl>; [REDACTED]drenthe.nl>; [REDACTED]@wur.nl>
Onderwerp: RE: Individu bepaling wolf

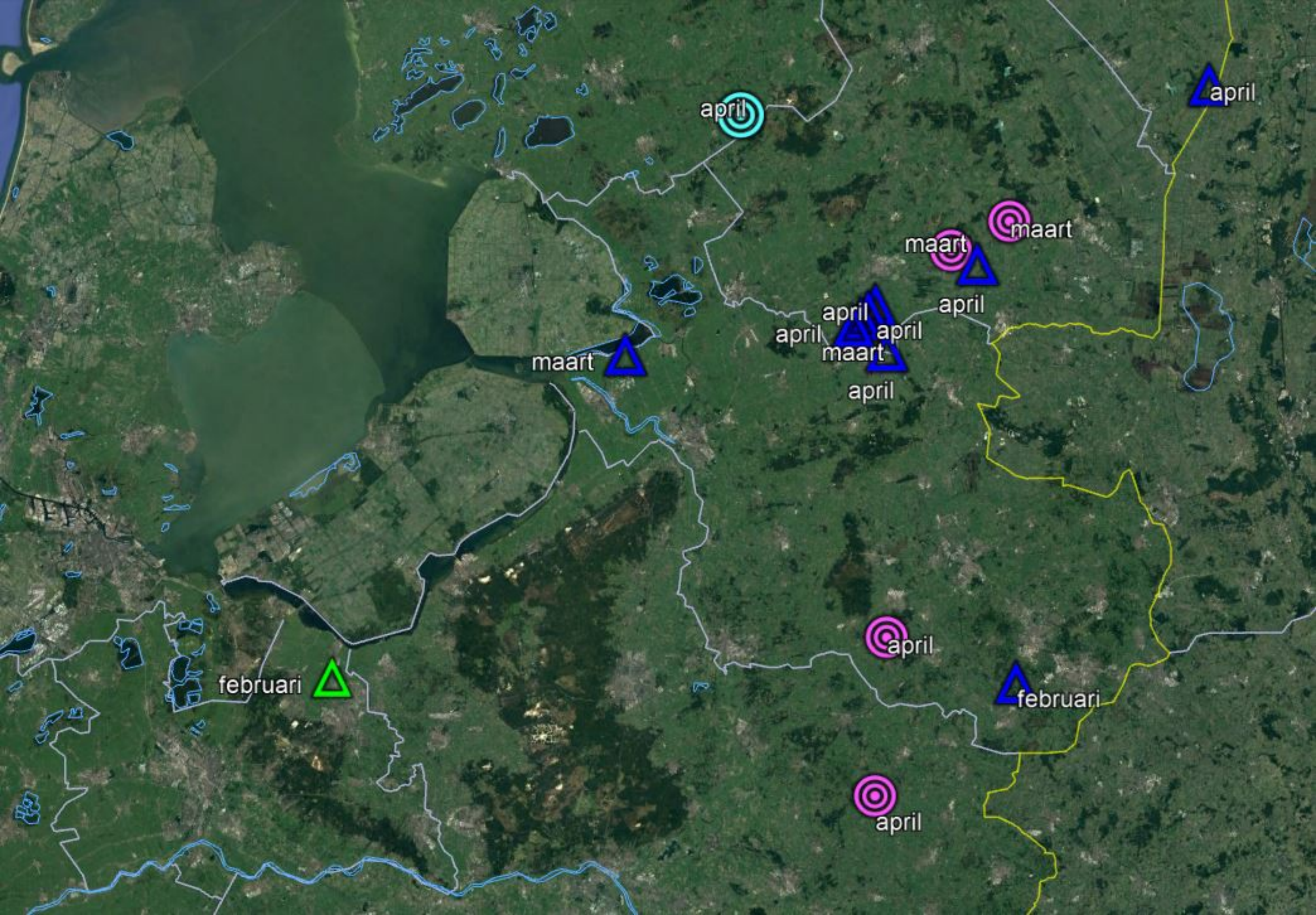
De kaartjes. Locaties dus bij benadering. Punaise = man, rondje vrouw.
Regards, [REDACTED]
Wageningen Environmental Research (WENR)
Animal Ecology Team
P.O. Box 47, NL-6700 AA Wageningen
The Netherlands
Phone: +31-317 [REDACTED]
Mobile: 0031 (0)6 [REDACTED]
E-Mail: [REDACTED]@wur.nl

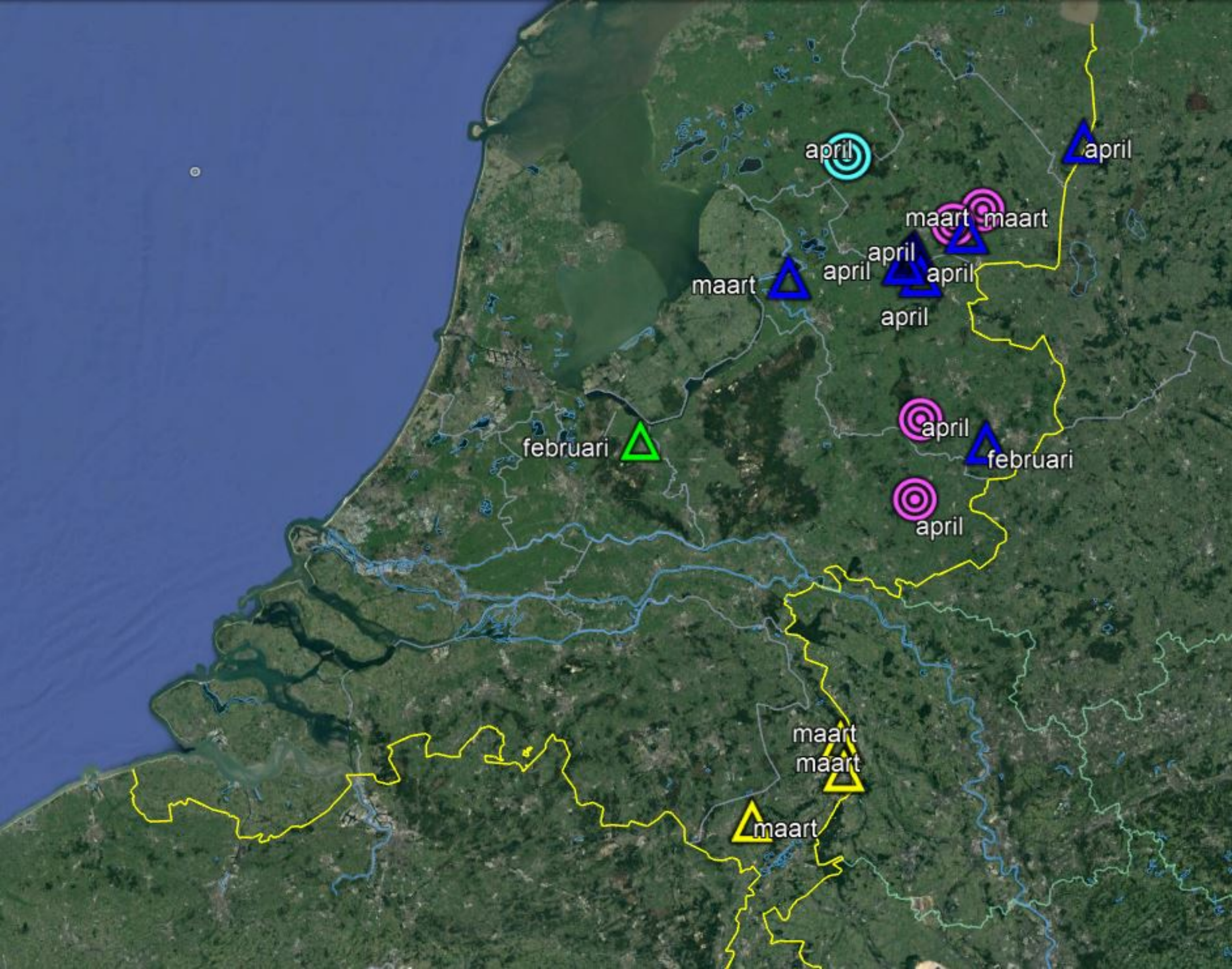
From: [REDACTED]
Sent: dinsdag 3 juli 2018 10:41
To: [REDACTED]bij12.nl>; [REDACTED]@bij12.nl>
Cc: [REDACTED]@prvlimburg.nl; [REDACTED]drenthe.nl>; [REDACTED]@wur.nl>
Subject: Individu bepaling wolf

Dag allen, zie hierbij het verslag van de DNA genotypering en herleiding van de wolven van afgelopen voorjaar tot eind april. Wat mij betreft interessante resultaten!
Graag uiterlijk namiddag reactie of ik dit morgen mag presenteren incl Google Earth kaartje met daarop de locaties op grove schaal & de maand erbij (neutraal dus); per kleur/symbool onderverdeeld naar geslacht en individu. Ik moet die nog maken, nu nog alle XY gegevens achterhalen. Ik schat in dat alle getroffen reeds zijn geïnformeerd door BIJ12.
Tot morgen!

Regards, [REDACTED]
Wageningen Environmental Research (WENR)
Animal Ecology Team
P.O. Box 47, NL-6700 AA Wageningen
The Netherlands
Phone: +31-317 [REDACTED]
Mobile: 0031 (0)6 [REDACTED]
E-Mail: [REDACTED]@wur.nl

Date : 3-7-2018 15:36:36

From : " [redacted] drenthe.nl
To : [redacted] @wur.nl
Cc : " [redacted] @drenthe.nl, [redacted] drenthe.nl, " [redacted] drenthe.nl,
[redacted] @prvlimburg.nl, [redacted] @wur.nl,
[redacted] bij12.nl
Subject : RE: Individu bepaling wolf: neutrale kaartjes

Perfect!

Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 3 juli 2018 15:30
Aan: [redacted]
CC: [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]
Onderwerp: RE: Individu bepaling wolf: neutrale kaartjes

Zo naar wens [redacted]

Regards, [redacted]
Wageningen Environmental Research (WENR)
Animal Ecology Team
P.O. Box 47, NL-6700 AA Wageningen
The Netherlands
Phone: +31-317 [redacted]
Mobile: 0031 (0)6 [redacted]
E-Mail: [redacted] @wur.nl

From: [redacted] drenthe.nl>
Sent: dinsdag 3 juli 2018 15:04
To: [redacted] @wur.nl>
Cc: [redacted] @drenthe.nl>; [redacted] drenthe.nl>; [redacted] drenthe.nl>; [redacted] drenthe.nl>; [redacted] @prvlimburg.nl>; [redacted] @wur.nl>; [redacted] bij12.nl>
Subject: FW: Individu bepaling wolf

Dag [redacted]

Hoewel globaal bedoeld voorzie ik dat mensen toch gaan inzoomen op de exacte plek van de prikkers. Ik adviseer om de symbolen te wijzigen in bijvoorbeeld cirkels met een diameter van 5 km of driehoeken met die diameter.

Groet, [redacted]

Van: [redacted] @wur.nl>
Verzonden: dinsdag 3 juli 2018 11:05
Aan: [redacted] bij12.nl>; [redacted] @bij12.nl>
CC: [redacted] @prvlimburg.nl' [redacted] @prvlimburg.nl>; [redacted] drenthe.nl>; [redacted] @wur.nl>
Onderwerp: RE: Individu bepaling wolf

De kaartjes. Locaties dus bij benadering. Punaise = man, rondje vrouw.

Regards, [redacted]
Wageningen Environmental Research (WENR)
Animal Ecology Team
P.O. Box 47, NL-6700 AA Wageningen
The Netherlands
Phone: +31-317 [redacted]
Mobile: 0031 (0)6 [redacted]
E-Mail: [redacted] @wur.nl

From: [redacted]
Sent: dinsdag 3 juli 2018 10:41
To: [redacted] bij12.nl>; [redacted] @bij12.nl>
Cc: [redacted] @prvlimburg.nl>; [redacted] drenthe.nl>; [redacted] @wur.nl>
Subject: Individu bepaling wolf

Dag allen, zie hierbij het verslag van de DNA genotypering en herleiding van de wolven van afgelopen voorjaar tot eind april. Wat mij betreft interessante resultaten!
Graag uiterlijk namiddag reactie of ik dit morgen mag presenteren incl Google Earth kaartje met daarop de locaties op grove schaal & de maand erbij (neutraal dus); per kleur/symbool onderverdeeld naar geslacht en individu. Ik moet die nog maken, nu nog alle XY gegevens achterhalen. Ik schat in dat alle getroffen reeds zijn geïnformeerd door BIJ12.

Tot morgen!

Regards, [redacted]

Wageningen Environmental Research (WENR)

Animal Ecology Team

P.O. Box 47, NL-6700 AA Wageningen

The Netherlands

Phone: +31-317 [redacted]

Mobile: 0031 (0)6 [redacted]

E-Mail [redacted] [@wur.nl](mailto:[redacted]@wur.nl)

Date : 3-7-2018 16:21:03

From : "[REDACTED]@drenthe.nl

To : [REDACTED]@drenthe.nl

Cc : [REDACTED]@drenthe.nl, [REDACTED]@drenthe.nl

Subject : RE: pers morgen

Zoiets?

In de provincies Overijssel, Drenthe en Gelderland was in maart en april een vrouwelijke wolf actief, afkomstig uit Nedersaksen, uit de roedel Schneverdingen (10.2d en 10.2g [REDACTED]). In dezelfde periode was in een goeddeels overlappende regio (Overijssel, Drenthe en Groningen) een mannelijke wolf actief, waarvan de exacte herkomst niet kon worden achterhaald. Waarschijnlijk is zijn ouderlijk roedel nog niet of onvoldoende voor DNA bemonsterd zodat het nog niet in de database zit. Het zogenoemde type HW01 komt in de Pools-Duitse wolvenpopulatie veel voor.

Of deze wolven sinds april 2018 nog aanwezig zijn geweest is op dit moment niet duidelijk, aangezien we met deze methode terug kijken in de tijd en wolven zeer nomadisch kunnen zijn in de verkenningfase.

Het lijkt er op dat de vrouwelijke wolf in maart Drenthe heeft bezocht en vervolgens in april is doorgelopen naar Overijssel en Gelderland. Het mannelijke dier lijkt in omgekeerde richting te zijn getrokken (februari-maart Overijssel, april in Drenthe en Groningen).

Er zijn ook na april meldingen van wolven uit Drenthe bekend, o.a. uit de video van SBB. Om welk individu of individuen dit gaat valt niet te zeggen. Een aantal mogelijke schadegevallen is nog in onderzoek.

Van de nu bekende dieren was al in een eerder stadium via BIJ12 bekend gemaakt dat het om een wolf ging. Voor de afhandeling van schadegevallen is dat voldoende. De bepaling van het individu is relevant omdat dit inzicht geeft in de trekroutes en verschillen in individueel gedrag.

Van: [REDACTED]
Verzonden: dinsdag 3 juli 2018 15:56
Aan: [REDACTED]
CC: [REDACTED]
Onderwerp: pers morgen

Hi [REDACTED]

Ik krijg je even niet te pakken, maar heb wel via de app met [REDACTED] afgestemd. Zie net dat ze ook een mail heeft gestuurd hierover.

Om voorbereid te zijn op persvragen die voor Drenthe komen, is het fijn om over de juiste data te beschikken:

Zou je ons de informatie over de Drentse wolven compact kunnen aangeven? Om welke DNA-monsters gaat het (maart/april)? Over welke wolf wanneer en waar in Drenthe schapen heeft doodgebeten, waar hij naartoe is gegaan (en vandaan is gekomen). Welke DNA-monsters nog onderzocht worden door Wageningen. Kun je ook een duiding geven? En dat het nog niet gaat om de wolf die SBB pas op de film had staan.

Stel dat jij vragen krijgt, zet ze dan maar door naar ons!

Groeten,
[REDACTED]

Date : 18-4-2018 22:16:41

From : " [redacted]@drenthe.nl

To : [redacted]@drenthe.nl

Cc : " [redacted]@drenthe.nl

Subject : Re: resultaten soortsbepalingen wolf

Attachment : image001.jpg;image002.png;

Lees nu pas je begeleiden schrijven ;-)

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Op 18 apr. 2018 om 21:15 heeft [redacted]@drenthe.nl> het volgende geschreven:

Hoi [redacted]

Bijgaand de Analyses van Alterra. Uit de resultaten valt op te maken dat er tenminste 2 verschillende wolven in het spel zijn geweest. Nadere analyse moet het precieze individu vaststellen.

Groet, [redacted]

Verzonden vanaf Samsung-tablet.

----- Oorspronkelijk bericht -----

Van: [redacted]@bij12.nl>

Datum: 18-04-18 16:01 (GMT+01:00)

Aan: [redacted]@drenthe.nl>, [redacted]@prvlimburg.nl>, [redacted]@provincie-utrecht.nl,

[redacted]@overijssel.nl" <[redacted]@overijssel.nl>, [redacted]@provinciegroningen.nl>,

[redacted]@ gelderland.nl

Cc: [redacted]@bij12.nl>, [redacted]@bij12.nl>,

[redacted]@bij12.nl>, [redacted]@bij12.nl>, [redacted]@bij12.nl>,

[redacted]@bij12.nl>, [redacted]@bij12.nl>

Onderwerp: FW: resultaten soortsbepalingen wolf

[redacted],
Hierbij de resultaten van de DNA-monsters welke ik van Alterra heb binnengekregen met onderstaande uitleg van [redacted].
Willen jullie ook even de geel-gearceerde vraag beantwoorden richting mij, dan kan ik opdracht geven voor evt. vervolg-DNA-onderzoek.
Ik probeer vanmiddag nog zoveel mogelijk dierhouders te benaderen; maar er zullen vast enkele zijn die ik morgen pas bereik. Dus tot 'n seintje van mij e.e.a. nog even niet verder brengen, anders dan intern kortsluiten met de nodige personen. Plaatsing op website(s) danwel andere media dus nog even uitstellen tot ergens morgen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Provincies Friesland, Groningen, Drenthe

T +31 (0)€ [redacted] | E [redacted]@bij12.nl

BIJ12/Unit Faunafonds,

Leidseveer 2, 3511 SB Utrecht | www.bij12.nl

T +31 (0)85 48€ [redacted] | F +31 (0)85 48€ [redacted]

Het overgrote deel van de gevallen betrof inderdaad wolf. Opvallend is dat het deels haplotype HW01 en deels haplotype HW02 is, dus er moet sprake zijn van tenminste twee individuen (zoals vermoed!).

Daar krijgen we meer zicht op als we microsatelliet-analyse draaien. Op basis van onze inventarisatie laatst via de telefoon heb ik in de tabel in bijlage al even een kolom toegevoegd met wel/niet vervolganalyse. Zou jij daar nog even naar willen kijken, dan gaan we daarmee aan de slag zodra we van jou weten welke monsters we moeten meenemen. Bij lokaties Benneveld en Markelo heb ik een vraagteken gezet, lijkt mij relevant, maar hebben we niet besproken, dus keuze laat ik aan jou.

Bij één lokatie (Den Ham, Overijssel) betrof het schapen gedood door een hond. En de haren uit het hek bij Alteveer waren van een hond (schaap wel gedood door wolf).

Voor lokatie Rouveen helaas geen resultaat, alle vijf swabs faalden in de analyse. Ik zag op formulier dat die ook iets meer dan 24uur na dato bemonsterd waren. Dus wellicht niet verwonderlijk.

Als je provincies en WIN informeert hierover, zou je het mij dan eventjes willen laten weten? Dan weet ik dat ik vanaf dan hun vragen kan beantwoorden (toch?).

Als jij nog vragen hebt hoor ik het graag!

Groet!

Wageningen Environmental Research (WENR)
Address: P.O. Box 47, 6700 AA Wageningen, The Netherlands
Email: [redacted]@wur.nl / Tel: +31 (0)317 [redacted]

Laboratorium voor Ecologische Genetica:
[redacted]

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

BUJ
12

Werkt voor provincies

Date : 18-4-2018 21:46:44

From : [redacted]@drenthe.nl

To : [redacted]@drenthe.nl

Cc : [redacted]@drenthe.nl

Subject : Re: resultaten soortsbepalingen wolf

Dag [redacted]

Dank voor de info. Zou het zeer op prijs stellen wanneer Bij12 de resultaten morgen actief (dan wel in vorm van Persbericht) bekend maakt. Kan in uit de uitslag concluderen dat de schapen die zijn dood gebeten voor een wolf door twee verschillende wolven is gebeurt? (H01 en H02). Dat zou ook nieuws zijn wat mij betreft.

Groet [redacted]

Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 18 apr. 2018 om 21:15 heeft [redacted]@drenthe.nl het volgende geschreven:

Hoi [redacted]

Bijgaand de Analyses van Alterra. Uit de resultaten valt op te maken dat er tenminste 2 verschillende wolven in het spel zijn geweest. Nadere analyse moet het precieze individu vaststellen.

Groet [redacted]

Verzonden vanaf Samsung-tablet.

----- Oorspronkelijk bericht -----

Van: [redacted]@bij12.nl

Datum: 18-04-18 16:01 (GMT+01:00)

Aan: [redacted]@drenthe.nl, [redacted]@prvlimburg.nl, [redacted]@provincie-utrecht.nl,

[redacted]@overijssel.nl, [redacted]@overijssel.nl, [redacted]@provinciegroningen.nl, [redacted]@ gelderland.nl

Cc: [redacted]@bij12.nl, [redacted]@bij12.nl,

[redacted]@bij12.nl, [redacted]@bij12.nl, [redacted]@bij12.nl,

[redacted]@bij12.nl, [redacted]@bij12.nl

Onderwerp: FW: resultaten soortsbepalingen wolf

Mijne heren,

Hierbij de resultaten van de DNA-monsters welke ik van Alterra heb binnengekregen met onderstaande uitleg van [redacted]. Willen jullie ook even de geel-gearceerde vraag beantwoorden richting mij, dan kan ik opdracht geven voor evt. vervolg-DNA-onderzoek.

Ik probeer vanmiddag nog zoveel mogelijk dierhouders te benaderen; maar er zullen vast enkele zijn die ik morgen pas bereik. Dus tot 'n seintje van mij e.e.a. nog even niet verder brengen, anders dan intern kortsluiten met de nodige personen. Plaatsing op website(s) danwel andere media dus nog even uitstellen tot ergens morgen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Provincies Friesland, Groningen, Drenthe

T +31 (0)€ [redacted] | E [redacted]@bij12.nl

BIJ12/Unit Faunafonds,

Leidseveer 2, 3511 SB Utrecht | www.bij12.nl

T +31 (0)85 486 22 22 | F +31 (0)85 486 22 33

Het overgrote deel van de gevallen betrof inderdaad wolf. Opvallend is dat het deels haplotype HW01 en deels haplotype HW02 is, dus er moet sprake zijn van tenminste twee individuen (zoals vermoed!).

Daar krijgen we meer zicht op als we microsatteliet-analyse draaien. Op basis van onze inventarisatie laatst via de telefoon heb ik in de tabel in bijlage a1 even een kolom toegevoegd met wel/niet vervolganalyse. Zou jij daar nog even naar willen kijken, dan gaan we daarmee aan de slag zodra we van jou weten welke monsters we moeten meenemen. Bij lokaties Benneveld en Markelo heb ik een vraagteken gezet, lijkt mij relevant, maar hebben we niet besproken, dus keuze laat ik aan jou.

Bij één lokatie (Den Ham, Overijssel) betrof het schapen gedood door een hond. En de haren uit het hek bij Alteveer waren van een hond (schaap wel gedood door wolf).

Voor lokatie Rouveen helaas geen resultaat, alle vijf swabs faalden in de analyse. Ik zag op formulier dat die ook iets meer dan 24uur na dato bemonsterd waren. Dus wellicht niet verwonderlijk.

Als je provincies en WIN informeert hierover, zou je het mij dan eventjes willen laten weten? Dan weet ik dat ik vanaf dan hun vragen kan beantwoorden (toch?).

Als jij nog vragen hebt hoor ik het graag!

Groet! [redacted]

Wageningen Environmental Research (WUR)
Address P.O. Box 47, 6700 AA Wageningen, The Netherlands
mail [redacted]@wur.nl / Tel +31 (0) [redacted]

laboratory for Ecological Genetics

Kennisimpuls Bezoekers www.kennisimpulsbezoekers.nl

Date : 18-4-2018 21:46:23

From : " [redacted]@drenthe.nl

To : [redacted]@drenthe.nl

Cc : " [redacted]@drenthe.nl

Subject : Re: resultaten soortsbepalingen wolf

Dag [redacted]

Dank voor de info. Zou het zeer op prijs stellen wanneer Bij12 de resultaten morgen actief (dan wel in vorm van Persbericht) bekend maakt. Kan in uit de uitslag concluderen dat de schapen die zijn dood gebeten voor een wolf door twee verschillende wolven is gebeurt? (H01 en H02). Dat zou ook nieuws zijn wat mij betreft.

Groet [redacted]

Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 18 apr. 2018 om 21:15 heeft [redacted]@drenthe.nl> het volgende geschreven:

Hoi [redacted]

Bijgaand de Analyses van Alterra. Uit de resultaten valt op te maken dat er tenminste 2 verschillende wolven in het spel zijn geweest. Nadere analyse moet het precieze individu vaststellen.

Groet, [redacted]

Verzonden vanaf Samsung-tablet.

----- Oorspronkelijk bericht -----

Van: [redacted]@bij12.nl>

Datum: 18-04-18 16:01 (GMT+01:00)

Aan: [redacted]@drenthe.nl>, [redacted]@prvlimburg.nl>, [redacted]@provincie-utrecht.nl,

" [redacted]@overijssel.nl", [redacted]@overijssel.nl>, [redacted]@provinciegroningen.nl>, [redacted]@ gelderland.nl

Cc: [redacted]@bij12.nl>, [redacted]@bij12.nl>, [redacted]@bij12.nl>,<

[redacted]@bij12.nl>, [redacted]@bij12.nl>, [redacted]@bij12.nl>,<

[redacted]@bij12.nl>, [redacted]@bij12.nl>

Onderwerp: FW: resultaten soortsbepalingen wolf

Hierbij de resultaten van de DNA-monsters welke ik van Alterra heb binnengekregen met onderstaande uitleg van [redacted]. Willen jullie ook even de geel-gearceerde vraag beantwoorden richting mij, dan kan ik opdracht geven voor evt. vervolg-DNA-onderzoek. Ik probeer vanmiddag nog zoveel mogelijk dierhouders te benaderen; maar er zullen vast enkele zijn die ik morgen pas bereik. Dus tot 'n seintje van mij e.e.a. nog even niet verder brengen, anders dan intern kortsluiten met de nodige personen. Plaatsing op website(s) danwel andere media dus nog even uitstellen tot ergens morgen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Provincies Friesland, Groningen, Drenthe

T +31 (0)€ [redacted] | E [redacted]@bij12.nl

BIJ12/Unit Faunafonds,

Leidseveer 2, 3511 SB Utrecht | www.bij12.nl

T +31 (0)85 486 22 22 | F +31 (0)85 486 22 33

Het overgrote deel van de gevallen betrof inderdaad wolf. Opvallend is dat het deels haplotype HW01 en deels haplotype HW02 is, dus er moet sprake zijn van tenminste twee individuen (zoals vermoed!).

Daar krijgen we meer zicht op als we microsatteliet-analyse draaien. Op basis van onze inventarisatie laatst via de telefoon heb ik in de tabel in bijlage a1 even een kolom toegevoegd met wel/niet vervolganalyse. Zou jij daar nog even naar willen kijken, dan gaan we daarmee aan de slag zodra we van jou weten welke monsters we moeten meenemen. Bij lokaties Benneveld en Markelo heb ik een vraagteken gezet, lijkt mij relevant, maar hebben we niet besproken, dus keuze laat ik aan jou.

Bij één lokatie (Den Ham, Overijssel) betrof het schapen gedood door een hond. En de haren uit het hek bij Alteveer waren van een hond (schaap wel gedood door wolf).

Voor lokatie Rouveen helaas geen resultaat, alle vijf swabs faalden in de analyse. Ik zag op formulier dat die ook iets meer dan 24uur na dato bemonsterd waren. Dus wellicht niet verwonderlijk.

Als je provincies en WIN informeert hierover, zou je het mij dan eventjes willen laten weten? Dan weet ik dat ik vanaf dan hun vragen kan beantwoorden (toch?).

Als jij nog vragen hebt hoor ik het graag!

Groet! [redacted]

Date : 18-4-2018 21:46:44

From : [redacted]@drenthe.nl

To : " [redacted]@drenthe.nl

Cc : [redacted]@drenthe.nl

Subject : Re: resultaten soortsbepalingen wolf

Dag [redacted]

Dank voor de info. Zou het zeer op prijs stellen wanneer Bij12 de resultaten morgen actief (dan wel in vorm van Persbericht) bekend maakt. Kan in uit de uitslag concluderen dat de schapen die zijn dood gebeten voor een wolf door twee verschillende wolven is gebeurt? (H01 en H02). Dat zou ook nieuws zijn wat mij betreft.

Groet [redacted]

Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 18 apr. 2018 om 21:15 heeft [redacted]@drenthe.nl> het volgende geschreven:

Hoi [redacted]

Bijgaand de Analyses van Alterra. Uit de resultaten valt op te maken dat er tenminste 2 verschillende wolven in het spel zijn geweest. Nadere analyse moet het precieze individu vaststellen.

Groet, [redacted]

Verzonden vanaf Samsung-tablet.

----- Oorspronkelijk bericht -----

Van: [redacted]@bij12.nl>

Datum: 18-04-18 16:01 (GMT+01:00)

Aan: [redacted]@drenthe.nl>, [redacted]@prvlimburg.nl>, [redacted]@provincie-utrecht.nl,

" [redacted]@overijssel.nl" <[redacted]@overijssel.nl>, [redacted]@provinciegroningen.nl>, [redacted]@ gelderland.nl

Cc: [redacted]@bij12.nl>, [redacted]@bij12.nl>, [redacted]@bij12.nl>, [redacted]@bij12.nl>, [redacted]@bij12.nl>, [redacted]@bij12.nl>

Onderwerp: FW: resultaten soortsbepalingen wolf

Mijne heren,

Hierbij de resultaten van de DNA-monsters welke ik van Alterra heb binnengekregen met onderstaande uitleg van [redacted]. Willen jullie ook even de geel-gearceerde vraag beantwoorden richting mij, dan kan ik opdracht geven voor evt. vervolg-DNA-onderzoek. Ik probeer vanmiddag nog zoveel mogelijk dierhouders te benaderen; maar er zullen vast enkele zijn die ik morgen pas bereik. Dus tot 'n seintje van mij e.e.a. nog even niet verder brengen, anders dan intern kortsluiten met de nodige personen. Plaatsing op website(s) danwel andere media dus nog even uitstellen tot ergens morgen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Provincies Friesland, Groningen, Drenthe

T +31 (0)€ [redacted] | E [redacted]@bij12.nl

BIJ12/Unit Faunafonds,

Leidseveer 2, 3511 SB Utrecht | www.bij12.nl

T +31 (0)85 486 22 22 | F +31 (0)85 486 22 33

Het overgrote deel van de gevallen betrof inderdaad wolf. Opvallend is dat het deels haplotype HW01 en deels haplotype HW02 is, dus er moet sprake zijn van tenminste twee individuen (zoals vermoed!).

Daar krijgen we meer zicht op als we microsatelliet-analyse draaien. Op basis van onze inventarisatie laatst via de telefoon heb ik in de tabel in bijlage a1 even een kolom toegevoegd met wel/niet vervolganalyse. Zou jij daar nog even naar willen kijken, dan gaan we daarmee aan de slag zodra we van jou weten welke monsters we moeten meenemen. Bij lokaties Benneveld en Markelo heb ik een vraagteken gezet, lijkt mij relevant, maar hebben we niet besproken, dus keuze laat ik aan jou.

Bij één lokatie (Den Ham, Overijssel) betrof het schapen gedood door een hond. En de haren uit het hek bij Alteveer waren van een hond (schaap wel gedood door wolf).

Voor lokatie Rouveen helaas geen resultaat, alle vijf swabs faalden in de analyse. Ik zag op formulier dat die ook iets meer dan 24uur na dato bemonsterd waren. Dus wellicht niet verwonderlijk.

Als je provincies en WIN informeert hierover, zou je het mij dan eventjes willen laten weten? Dan weet ik dat ik vanaf dan hun vragen kan beantwoorden (toch?).

Als jij nog vragen hebt hoor ik het graag!

Groet! [redacted]

[redacted]
[redacted]
Wageningen Environmental Research (WUR)
Address P.O. Box 47, 6700 AA Wageningen, The Netherlands
mail [redacted]@wur.nl / Tel +31 (0) [redacted]

laboratory for Ecological Genetics

[redacted]
[redacted]
Kennimpuls Bezoekers www.kennisimpulsbezoekers.nl

Date : 18-4-2018 22:16:41

From : " [redacted]@drenthe.nl

To : [redacted]@drenthe.nl

Cc : [redacted]@drenthe.nl

Subject : Re: resultaten soortsbepalingen wolf

Attachment : image001.jpg;image002.png;

Lees nu pas je begeleiden schrijven ;-)

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Op 18 apr. 2018 om 21:15 heeft [redacted]@drenthe.nl> het volgende geschreven:

Hoi [redacted]

Bijgaand de Analyses van Alterra. Uit de resultaten valt op te maken dat er tenminste 2 verschillende wolven in het spel zijn geweest. Nadere analyse moet het precieze individu vaststellen.

Groet, [redacted]

Verzonden vanaf Samsung-tablet.

----- Oorspronkelijk bericht -----

Van: [redacted]@bij12.nl>

Datum: 18-04-18 16:01 (GMT+01:00)

Aan: [redacted]@drenthe.nl>, [redacted]@prvlimburg.nl>, [redacted]@provincie-utrecht.nl,

[redacted]@overijssel.nl", [redacted]@overijssel.nl>, [redacted]@provinciegroningen.nl>,

[redacted]@ gelderland.nl

Cc: [redacted]@bij12.nl>, [redacted]@bij12.nl>

< [redacted]@bij12.nl>, [redacted]@bij12.nl>, [redacted]@bij12.nl>

[redacted]@bij12.nl>, [redacted]@bij12.nl>

Onderwerp: FW: resultaten soortsbepalingen wolf

[redacted]
Hierbij de resultaten van de DNA-monsters welke ik van Alterra heb binnengekregen met onderstaande uitleg van [redacted]. Willen jullie ook even de geel-gearceerde vraag beantwoorden richting mij, dan kan ik opdracht geven voor evt. vervolg-DNA-onderzoek. Ik probeer vanmiddag nog zoveel mogelijk dierhouders te benaderen; maar er zullen vast enkele zijn die ik morgen pas bereik. Dus tot 'n seintje van mij e.e.a. nog even niet verder brengen, anders dan intern kortsluiten met de nodige personen. Plaatsing op website(s) danwel andere media dus nog even uitstellen tot ergens morgen.

[redacted]
Provincies Friesland, Groningen, Drenthe

T +31 (0)€ [redacted] | E [redacted]@bij12.nl

BIJ12/Unit Faunafonds,

Leidseveer 2, 3511 SB Utrecht | www.bij12.nl

T +31 (0)85 486 22 22 | F +31 (0)85 486 22 33

Het overgrote deel van de gevallen betrof inderdaad wolf. Opvallend is dat het deels haplotype HW01 en deels haplotype HW02 is, dus er moet sprake zijn van tenminste twee individuen (zoals vermoed!).

Daar krijgen we meer zicht op als we microsatelliet-analyse draaien. Op basis van onze inventarisatie laatst via de telefoon heb ik in de tabel in bijlage al even een kolom toegevoegd met wel/niet vervolganalyse. Zou jij daar nog even naar willen kijken, dan gaan we daarmee aan de slag zodra we van jou weten welke monsters we moeten meenemen. Bij lokaties Benneveld en Markelo heb ik een vraagteken gezet, lijkt mij relevant, maar hebben we niet besproken, dus keuze laat ik aan jou.

Bij één lokatie (Den Ham, Overijssel) betrof het schapen gedood door een hond. En de haren uit het hek bij Alteveer waren van een hond (schaap wel gedood door wolf).

Voor lokatie Rouveen helaas geen resultaat, alle vijf swabs faalden in de analyse. Ik zag op formulier dat die ook iets meer dan 24uur na dato bemonsterd waren. Dus wellicht niet verwonderlijk.

Als je provincies en WIN informeert hierover, zou je het mij dan eventjes willen laten weten? Dan weet ik dat ik vanaf dan hun vragen kan beantwoorden (toch?).

Als jij nog vragen hebt hoor ik het graag!

Groet!

Researcher Ecological genetics and ecosystem services
Wageningen Environmental Research (WENR)
Address: P.O. Box 47, 6700 AA Wageningen, The Netherlands
Email: [redacted]@wur.nl / Tel: +31 (0) 317 [redacted]

Laboratorium voor Ecologische Genetica:
<http://www.wageningenur.nl/nl/product/Ecological-genetics.htm>
<http://www.wageningenur.nl/nl/product/Ecologische-Genetica-1.htm>

WAGENINGEN

UNIVERSITY & RESEARCH

BUJ
12

Werkt voor provincies

Date : 21-8-2018 18:37:11

From : " [REDACTED]@drenthe.nl

To : " [REDACTED]@drenthe.nl, " [REDACTED]@drenthe.nl, [REDACTED]@drenthe.nl

Subject : VERTROUWELIJK : Wolf DNA individuele bepaling in mei

Collega's,

Nog even **vertrouwelijk!**

Ik ontving vandaag de DNA-uitkomsten van het nader onderzoek naar individuele profielen uit de afgelopen maanden. Voor Drenthe zijn de gevallen uit mei relevant.

Er is bij ons in mei een vrouwelijke wolf vastgesteld. Dit dier is afkomstig van de roedel 'Babben' in de Duitse deelstaat Brandenburg. Deze wolf is een nieuw dier, in ons land niet eerder aangetroffen.

Van deze wolf zijn DNA sporen gevonden in keutels uit Drentse bossen, en DNA op de schapen uit Ekehaar en Hollandscheveld. Het betreft hetzelfde dier dat ook in Fryslân en Groningen (Marum) is aangetroffen. Uit de gegevens blijkt dat deze wolf in juni in Overijssel zat, en in juli op de Veluwe. Er zijn dus geen aanwijzingen dat het dier nog in Drenthe zit.

Een tweede wolf, een mannetje, is ook nieuw voor Nederland. Deze is niet in Drenthe aangetroffen maar wel in Fryslân, Flevoland en Gelderland. Dit dier verblijft momenteel in België.

Met BIJ12 en WENR is afgesproken dat BIJ12 nu eerst betrokken dierhouders zal informeren (in Drenthe al gedaan omdat de uitslag wolf hier al eerder bekend was). Vervolgens zal WENR het nieuws over de DNA in een persbericht naar buiten brengen.

Voor Drenthe is de uitslag niet zo spannend. Belangrijk is dat we dankzij dit DNA-onderzoek hebben kunnen vaststellen dat er in mei waarschijnlijk maar 1 wolf in de provincie zat en dat dit individu kennelijk via Overijssel naar de Veluwe is getrokken. Zonder dit onderzoek hadden we geen idee gehad van het aantal wolven of van de zwerfroute.

Op dit moment wordt getracht berichtgeving ook internationaal met de Belgen af te stemmen. En er moeten nog boeren worden geïnformeerd. Daarom graag vertrouwelijk houden tot het persbericht van WENR uit is. Daarover sta ik in contact met BIJ12 en WENR.

Groet, [REDACTED]

Verzonden vanaf Samsung-tablet.

Date : [redacted] 17:09:24

From : "[redacted]@drenthe.nl

To : "Henk Jumelet" [redacted]@drenthe.nl, [redacted]@drenthe.nl, [redacted]@drenthe.nl, [redacted]@drenthe.nl,

[redacted]@drenthe.nl

Subject : vertrouwelijk: uitslagen DNA analyse wolf oktober

Attachment : image001.jpg;

Beste mensen,

Ik ontving vanmiddag de uitslagen van DNA analyses op dode schapen in oktober. Het gaat om Orvelte (3+4 okt), Dalerpeel (7 okt), Hollandscheveld (17 okt) en Oosterhesselen (18 okt). In al deze gevallen is een wolf vastgesteld. Uit de analyse is ook gebleken dat het ging om een tot dusver nog niet eerder vastgesteld individu. Dit dier is ook in Overijssel actief geweest in deze periode.

BIJ12 zal morgen en/of zaterdag de eigenaren informeren en daarna de resultaten op de website plaatsen (ik verwacht dat dat maandag zal worden). Tot de eigenaren zijn geïnformeerd geldt vertrouwelijkheid voor wat betreft de uitslagen. In november zijn er in Drenthe geen verdachte gevallen meer geweest.

Op een dode reeget die bij Midlaren was gevonden en in opdracht (en kosten van) van Natuurmonumenten is onderzocht is DNA van een vos vastgesteld. Ik vond bij dat geval de documentatie onvoldoende richting wolf wijzen om als provincie opdracht te willen geven voor DNA onderzoek.

Groeten, [redacted]

[redacted]
Team Natuur & Water

[redacted]
Telefoon +31(0)592 [redacted]
[redacted]

provincie Drenthe
Postbus 122, 9400 AC Assen
Westerbrink 1 Assen

Individu en herkomst bepaling wolvensamples januari-april 2018 - WEnR 3 juli2018.

Afgelopen voorjaar zijn met regelmaat swabmonsters van dode of gewonden schapen via BIJ12 op het WEnR lab onderzocht om vast te stellen of het wolf of een hond betrof. Voor een overzicht van de resultaten zie <https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/faunaschade-informatie-per-diersoort/wolf/>. De monsters die positief waren voor wolf zijn de afgelopen maand in opdracht van BIJ12 onderzocht met een andere DNA techniek (microsatellieten). Daarmee kan achterhaald worden welk individu het betrof, wat het geslacht is en waar het dier vandaan kwam. Deze methode vereist een betere kwaliteit DNA waardoor het niet alle gevallen mogelijk was om tot een uitspraak te komen. Daarnaast is het voor de herkomst van een dier van belang dat het profiel, of dat van de ouders of andere directe verwanten, bekend is in de database van het CEwolf consortium.

Province	plaats	datum	mtDNA	geslacht	referentie	herkomst	opmerking
Utrecht	Bunschoten	februari	wolf HW02	man		Barnsdorf pack	broers
Limburg	Nieuwbergen	maart	wolf HW02	man	GW913m	Barnsdorf pack	broers
Limburg	Lottum	maart	wolf HW02	man	GW913m	Barnsdorf pack	broers
Limburg	Baexem	maart	wolf HW02	man	GW913m	Barnsdorf pack	broers
Overijssel	Kampen (2)	maart	wolf HW01	man		onbekende herkomst	
Drenthe	Zuidwolde	maart	wolf HW01	man		onbekende herkomst	
Overijssel	Beckum	februari	wolf HW01	man		onbekende herkomst	
Drenthe	Zwinderen	april	wolf HW01	man		onbekende herkomst	
Groningen	Sellingen	april	wolf HW01	man		onbekende herkomst	
Drenthe	Veeningen/Alteveer	april	wolf HW01	man		onbekende herkomst	
Drenthe	Alteveer	april	wolf HW01	man		onbekende herkomst	
Drenthe	Zuidwolde	april	wolf HW01	man		onbekende herkomst	
Drenthe	Drogteropslagen	april	wolf HW01	man		onbekende herkomst	
Drenthe	Benneveld	maart	wolf HW02	vrouw		Schneeverdingen pack	
Drenthe	Tiendeveen/Oosterhesseven	maart	wolf HW02	vrouw		Schneeverdingen pack	
Overijssel	Markelo	april	wolf HW02	vrouw		Schneeverdingen pack	
Gelderland	Ruurlo	april	wolf HW02	vrouw		Schneeverdingen pack	
Friesland	Boijl	april	wolf HW01	vrouw	GW763f	Daubitz pack	

Tabel 1: Overzicht van de casussen tot en met April 2018 waar een goed DNA profiel van is verkregen voor individu en herkomstbepaling.

In tabel 1 zijn de resultaten weergegeven. Indien de zenderwolf Naya wordt meegeteld dan zijn er in het voorjaar van 2018 **zes wolven vastgesteld** in Nederland, **3 mannen en 3 vrouwen**. We weten dat Naya zich begin januari heeft gevestigd in Vlaanderen waar ze nog steeds verblijft op het militaire oefenterrein bij Leopoldsburg. Drie schadegevallen in maart 2018 kunnen worden toegewezen aan een mannetje uit een roedel nabij Barnsdorf (Nedersaksen; zie tabel). Via het CE wolf consortium kon worden vastgesteld dat het hier ging om het jonge mannetje dat korte tijd later werd doodgereden nabij het Vlaamse Opoeteren. Een wolf die eind februari werd vastgesteld bij Bunschoten betrof zijn broer, en is dus afkomstig uit dezelfde Barnsdorf roedel.

In de provincies Overijssel, Drenthe en Gelderland was in maart en april een vrouwelijke wolf actief, eveneens afkomstig uit Nedersaksen, echter uit een andere roedel (Schneeverdingen). In dezelfde periode was in een goeddeels overlappende regio (Overijssel, Drenthe en Groningen) een mannelijke wolf actief, waarvan de exacte herkomst niet kon worden achterhaald. Waarschijnlijk is zijn ouderlijk roedel nog niet of onvoldoende voor DNA bemonsterd zodat het nog niet in de database zit.

De wolf die in april werd waargenomen in Friesland, betrof een wijfje uit een roedel nabij Daubitz (Saksen). In tabel 2 (onder) zijn de resultaten weergegeven van locaties waarvan geen individubepaling kon worden verkregen, vrijwel zeker als gevolg van te slechte DNA kwaliteit.

Of deze wolven sinds april 2018 nog aanwezig zijn geweest is op dit moment niet duidelijk, aangezien we met deze methode terug kijken in de tijd en wolven zeer nomadisch kunnen zijn in de verkenningfase. Vanaf mei zijn er meerdere schadegevallen geweest bij schapenhouders. Uit het maandelijkse DNA daderonderzoek blijkt dat enkele daarvan zijn veroorzaakt door een wolf (zie link hierboven). Tevens zijn er enkele vrijwel zekere wolvenkeutels gevonden in natuurgebieden. Afsproken is met BIJ12 dat elke maand de monsters van schapenslachtoffers worden onderzocht op dader en dat per kwartaal deze

monsters voor individu, geslacht en herkomstbepaling worden onderzocht. Deze individu gerichte DNA methode geeft meer inzicht in het aantal wolven wat in Nederland actief is, hun geslacht en ook of er indicaties zijn dat een dier een bepaalde regio bestrijkt. Dit laatste is weer relevant voor betrokkenen zodat rekening gehouden kan worden met een wolf.

Kampen, lokatie 1	Overijssel	wolf HW01	no valid results
█, Kerkeveld	Drenthe	wolf HW01	no valid results
Staphorst	Overijssel	wolf HW02	no valid results
Nieuwleusen	Drenthe	?	no valid results

Tabel 2: locaties waarvan de individubepaling niet is gelukt.

